

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Literární pozůstalost Něžného barbara

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. Mgr. Jakub Češka, Ph.D.

Autorka: Michaela Kubátová

Praha

2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného stejného titulu.

V Praze 2023

.....

Poděkování

Děkuji panu docentu Češkovi za to, že ve mně na začátku prvního ročníku vzbudil lásku k Hrabalovu dílu, a že se o tři roky později laskavě ujal vedení mé bakalářské práce.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá českým umělcem Vladimírem Boudníkem (1924-1968). Blíže popisuje jeho život v padesátých a šedesátých letech, dále literární dílo, a nakonec posmrtnou kanonizaci jeho osoby v dílech Bohumila Hrabala. Text blíže zkoumá přátelství Vladimíra Boudníka a Bohumila Hrabala, snaží se dát do perspektivy Hrabalovo dílo vůči Boudníkovým deníkovým zápiskům, a díky nim porozumět užším okolnostem jejich společného života. V druhé části se práce zabývá Boudníkovou literární činností zejména padesátých let, kterou nakonec interpretuje a porovnává s vybranou tvorbou Bohumila Hrabala. Závěrem práce se cíl výzkumu přesune z reálné osobnosti Vladimíra Boudníka na literární postavu, která existuje jak v dílech Bohumila Hrabala, tak v kolektivní paměti čtenářů, a pokusí se interpretovat Hrabalovu fabuli „něžného barbara“.

Anotation

This bachelor's thesis is about Czech artist, Vladimír Boudník (1924-1968). It tries to capture his life in the fifties and sixties, then his literary works and finally his post-mortem literary canonization in the works of Bohumil Hrabal. Work is following friendship of Vladimír Boudník and Bohumil Hrabal, and tries to put that information into perspective by comparing Hrabal's literary work within the context of Boudník's diary notes, and thus understanding some extra circumstances from their life together. In the second part, thesis focuses on Boudník's literary works from the fifties, which it then tries to interpret and compare to some of Hrabal's writings. Finally, the work's premise moves from the real Boudník's historical identity and moves on to concentrate solemnly on his fictional identity, which only exists in the literary works of Bohumil Hrabal, and tries to interpret Hrabal's fiction depiction of the „gentle barbarian“.

Klíčová slova

Boudník, Hrabal, přátelství, česká literatura, samizdat, pražský underground, explosionalismus, deník, povídka, Něžný barbar, legenda,

Key words

Boudník, Hrabal, friendship, Czech literature, samizdat, Prague underground, explosionalism, diary, story, the Gentle Barbarian, legend

Obsah

1. ÚVOD	7
1. STRUKTURA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	7
2. VÝZKUMNÁ METODA	8
2. VLADIMÍR BOUDNÍK A BOHUMIL HRABAL	9
1. VLADIMÍR BOUDNÍK	9
2. SEZNÁMENÍ S BOHUMILEM HRABALEM	10
3. NA HRÁZI VĚČNOSTI.....	10
4. EDICE PŮLNOC.....	11
5. PŘÁTELSTVÍ	12
6. VLADIMÍR, BOHUMIL, EGON	14
7. ODCHOD NA ŽIŽKOV	16
8. DALŠÍCH 16 LET	19
3. LITERÁRNÍ TVORBA VLADIMÍRA BOUDNÍKA.....	21
1. DOSUD VYDANÉ TEXTY	21
2. MANIFESTY	22
3. KORESPONDENCE.....	23
4. DENÍKOVÁ TVORBA.....	26
5. POVÍDKY.....	27
6. ULICE A NOC	28
7. KLADENSKÁ POEZIE.....	30
4. VLADIMÍR BOUDNÍK V TEXTECH BOHUMILA HRABALA	34
1. NĚŽNÝ BARBAR A DALŠÍ TEXTY	34
2. LEGENDA O ĚGONU BONDYEM A VLADIMÍRKOVÍ	35
3. PARANOICKO-KRITICKÁ METODA.....	35
4. NĚŽNÝ BARBAR	36
5. VLADIMÍR BOUDNÍK V KOSTÝMU HARLEKÝNA	37
6. ZÁVĚR	40
7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	41
8. OBRÁZKOVÁ PŘÍLOHA	43

„Pamatují na údobí, kdy B. Hrabal mne prohlašoval za idiota, který za svého života nedokáže realizovat jedinou výstavu a po kterém zůstane pouze legenda, najde-li se pamětník, jenž bude schopen zachytit můj život.“

- Vladimír Boudník, Z Korespondence ¹

„Z Vladimírových aktivních a strukturálních grafík lze číst, lze vyčíst daleko víc než z jeho deníků, z textů, které jsem o něm napsal já a ti ostatní.“

- Bohumil Hrabal, Imaginární rozhovor²

¹ BOUDNÍK, Vladimír. *Z korespondence II. (1957-1968)*. Pražská imaginace, 1994, s. 75

² HRABAL, Bohumil. *Imaginární rozhovor*, In: *Spisy 4 (Texty z časů normalizace)*. Mladá fronta, 2016, s. 452

1. Úvod

Pohybujeme-li se v umělecké nebo kulturní sféře, Vladimíra Boudníka známe především skrze jeho umělecká díla. Ať už jde o jeho aktivní grafiky, manifesty nebo happeningy z padesátých a šedesátých let. Někteří oplývají hlubší znalostí Boudníkovy literární tvorby. Lze ale předpokládat, že je tento umělec zejména známý prostřednictvím díla Bohumila Hrabala, ať už v knižní nebo filmové podobě. Zejména v dílech *Něžný barbar*, *Automat Svět* nebo *Dandy v montérkách*, zobrazuje Hrabal Boudníka jako představitele klasického pábitelství. Povídku *Automat svět* v roce 1965 dokonce zfilmovala Věra Chytilová ve snímku *Perličky na dně* na námět Hrabalových stejnojmenných povídek, kde si Vladimír Boudník zahrál sám sebe. Diváci tak mohli pohlédnout do tváře jednomu z dřívějších představitelů uměleckého undergroundu. V roce 1989 vydal Petr Koliha možná ještě známější film na námět stejnojmenné knihy *Něžný barbar*. Boudníka si v něm tentokrát zahrál Bolek Polívka (umělec byl v té době již bohužel po smrti), a většině divákům tak navždy zafixoval postavu vysokého, charismatického malíře. Zachycují ale tyto zdroje Vladimíra Boudníka takového, jaký ve skutečnosti byl, nebo na něj hledí přes kaleidoskop hrabalovské poetiky, jako na jakousi legendu libeňského undergroundu, dekadentního umělce, který se spolu s Bondym a Hrabalem toulal noční periferií a uchvacoval pohledy kolemjdoucích svou výškou a výstředností? Z mé zkušenosti se už mezi mladými lidmi vytrácí i povědomí o jeho skutečné existenci. Boudník tak začíná postupně přecházet do sféry fiktivních postav, zachycené navždy v dílech Bohumila Hrabala a dvou českých filmařů.

Tato bakalářská práce se proto pokusí nejdříve přiblížit Boudníkuv život především v padesátých letech, a poté popsat a interpretovat jeho literární tvorbu, vložit ji do kontextu doby a možného vlivu Bohumila Hrabala, a blíže prozkoumat Hrabalův narativ Vladimíra Boudníka jako „něžného barbara“. Účelem práce není hledání Boudníkovy symbolické identity, která se pohybuje na pomezí historie a literatury, ale spíše snaha o prozkoumání literární fabulace nové identity, která vládne časoprostoru.

1. Struktura bakalářské práce

V první části práce se zaměříme na soužití Vladimíra Boudníka a Bohumila Hrabala v padesátých letech. Také se dotkneme vydávací cenzury a libeňského undergroundu pro bližší porozumění kontextu života a literární tvorby Boudníka i Hrabala v padesátých letech.

V druhé části bakalářské práce se pokusíme přiblížit čtenáři Boudníkovu literární tvorbu: manifesty, korespondenci, deník a nakonec povídky. Následovně budeme zkoumat její možný vliv na tvorbu Bohumila Hrabala, nebo naopak.

V poslední části práce se zaměříme přímo na tvorbu Bohumila Hrabala a na fenomén „něžného barbara“ v jeho tvorbě. Pokusíme se zodpovědět, jak Hrabal ve svém díle stylizuje svého přítele a co to znamená pro naše chápání Vladimíra Boudníka.

2. Výzkumná metoda

Jako dvě hlavní výzkumné metody nám budou primárně sloužit komparace a interpretace psaného textu. V první části bakalářské práce budeme postupovat, dá-li se snad říci „hrabalovským způsobem“ a to tvorbou jakési koláže, která ideálně poslouží našemu účelu. K tvorbě této „koláže“ využijeme Boudníkovy deníky a dopisy z 50. a 60. let a zároveň k ní připojíme Hrabalovu prózu z 60. a 80. let, ve které se objevuje postava Vladimíra Boudníka. Z těchto dvou opozičních zdrojů se pokusíme vytvořit jakousi novou, metafyzickou rovinu Vladimíra Boudníka, která stojí na pomezí obou textů a je tedy kombinací subjektivního popisu reality a literární fabulace. Pro větší představu by se dalo říci, že proti sobě stojí Boudník zpřítomněný prostřednictvím svého deníku, a Boudník, zpřítomněný dílem Bohumila Hrabala. Tento nový, imaginární Vladimír Boudník nám poslouží k lepšímu pochopení událostí padesátých let, když spolu Hrabal a Boudník obývali jeden pokojík. Pochopení jejich komplikovaného vztahu nám snad pomůže v druhé části bakalářské práce, kde se již seznámíme s literárním díle Vladimíra Boudníka. Budeme postupovat zase za pomoci komparace a následné interpretace Boudníkových a Hrabalových textů z padesátých let a pokusíme se odhalit případnou inspiraci, ať už byla jednostranná nebo vzájemná. Poslední část bakalářské práce bude čistě interpretační, zaměříme se blíže na dvě díla Bohumila Hrabala, *Legenda o Egonu Bondym a Vladimírkovi* a *Něžný barbar*, na kterých se pokusíme interpretovat fenomén „něžného barbara“ a Hrabalovy mytizace Vladimíra Boudníka ve svém díle.

2. Vladimír Boudník a Bohumil Hrabal

Abychom pochopili Vladimíra Boudníka a mohli ho později interpretovat v rámci díla Bohumila Hrabala, je důležité, abychom alespoň ve stručnosti nastínili začátek, trvání a konec jejich téměř dvacetiletého přátelství, které bylo jednoznačně přínosné pro oba autory. Jak jednou řekl Merhautovi Vladimír Boudník, tak by „jeden bez druhého nebyli tím, čím jsou nyní“.³

1. Vladimír Boudník

Vladimír Boudník (1924–1968) byl český malíř, grafik, otec uměleckého směru explosionismu, představitel aktivní a strukturální grafiky. Vyrůstal v Praze pouze se svou matkou, vyučil se nástrojařem a v roce 1942 byl přijat na Vyšší strojní průmyslovou školu. Nedokončil ji z důsledku totálního nasazení v Německu, kde pobýval skoro rok a kde byl svědkem náletu na Dortmund v roce 1944, který silně ovlivnil jeho uměleckou tvorbu. Po osvobození začal studovat na Státní grafické škole (1945-49) a v roce 1950 nastoupil na místo grafika v propagačním oddělení podnikového ředitelství Kovoslužba. V červnu stejného roku dobrovolně nastoupil na brigádu do hutí, kde se setkal s Bohumilem Hrabalem. V roce 1952 opustil propagační oddělení a nastoupil jako dílenský rýsovač do Středočeských strojíren, jejichž prostředí mělo další vliv na jeho tvorbu.

Jeho umělecká činnost neprobíhala pouze v ateliéru, ale v padesátých a šedesátých letech s přáteli pořádal venkovní happeningy, kterých podle pamětníků mohlo být až na sto padesát. Jeho manifesty a literární tvorba vycházely v samizdatech, tisíci dopisy obesílal úřady, školy nebo činitele, aby jim dal vědět o své tvorbě.

Jako osobnost byl Boudník určitě velmi komplikovaný, citlivý člověk. Při četbě jeho deníků můžeme mít pocit, že je často rozdvojený. Pocity méněcennosti se střídají s pocity megalomanství, duševní nevyrovnanost prosakuje skoro každou stránkou. Otázky ohledně hodnoty svých děl si Boudník klade téměř denně. Je přesvědčený jak o své genialitě, tak o své méněcennosti. Svě přátele a přítelkyně stejně tak vášnivě miluje jako nenávidí, často podle toho, jak se vzbudí nebo jak mu jde práce. Jeho manické stavy zajímaly i řadu psychiatrů, se kterými si Boudník dopisoval a kterým se dobrovolně vydával pro jejich experimenty.

³ MERHAUT, Vladislav. *Zápisky o Vladimíru Boudníkovi*. Revolver Revue, 1997, s. 53

2. Seznámení s Bohumilem Hrabalem

Dlouholeté přátelství Bohumila Hrabala a Vladimíra Boudníka začalo roku 1950, kdy v tom roce oba bydleli na Staroměstském náměstí. Pravděpodobně se skoro denně míjeli v hospodě u Malvazu, ale jeden nevěděl o existenci toho druhého. V povídce *Exploze Gabriel* totiž Hrabal vzpomíná, že tam Boudníka zahlédl s jeho přáteli z grafické školy, ale že byl příliš zaneprázdněn čekáním na jednu židovskou dívku.⁴ Potkávali se i časné zrána před odjezdem na Kladno, když se oba myli na Staroměstském náměstí u „rybiček“ ve vodní nádrži kolem Husova pomníku. Jedno odpoledne cestou v autobuse se údajně dali do řeči, a tak začalo jejich slavné přátelství.⁵ Boudník do Kladna zrovna nastoupil na dobrovolnou půlroční brigádu, aby si mentálně odpočinul od pracovního prostředí a kolektivu v propagačním oddělení.⁶ Nedlouho po brigádě nabídl Hrabal Boudníkovi ubytování v Libni namísto jeho ateliéru v Týnské ulici⁷ a v podstatě ho zachránil ze staré půdy před nadcházející zimou. Dvorku v ulici na Hrázi, kde oba bydleli, začali později říkat „Na Hrázi věčnosti“ a název se uchytil tak, že se stal později jedním z častých výrazů v tvorbě Bohumila Hrabala.

3. Na Hrázi věčnosti

Kdy a kde přesně vznikl název „Na Hrázi věčnosti“ není jisté, Bohumil Hrabal ve své knize *Domácí úkoly* vzpomíná na libeňskou ulici na Hrázi s velkou dávkou nostalgie. Mluví o umělcích, kteří Na Hrázi pořádali na začátku padesátých let svatby v domě, filosofické dýchánky, ale i o obyčejných lidech, kteří bydleli v tom stejném domě a patřili do jejich úzké společnosti úplně stejným dílem. Hrabal hovoří o Hrázi jako o místě vzniku své literární tvorby a zároveň o místě svého mládí.⁸ Z historického hlediska můžeme na okolnosti libeňského dvorku na Hrázi nahlížet zejména politicky. Jak z Hrabalova interview, tak i z Boudníkových pamětí víme, že si v Libni podával dveře nejeden člen tehdejšího pražského undergroundu. Vydavatelská cenzura padesátých let zastavila oficiální umělecké snažení mnoha spisovatelů

⁴ BOHUMIL, Hrabal. *Exploze Gabriel*, In: *Spisy 1. (Lyrika)*, Mladá fronta, 2017, s. 477

⁵ KADLEC, Václav. *Bázlivý hrdina Bohumil Hrabal, 1989* In: BOHUMIL, Hrabal. *Spisy 3 (Novely)*. Mladá fronta, 2015, s. 459

⁶ **Pozn.:** Tímto úsměvným paradoxem, tedy „odpočinout si“ od relativně pohodlné práce jako je grafik pro státní firmu náročnou prací v hutích, by se možná dala přiblížit esence Vladimíra Boudníka. Před pohodlností dával přednost prožitku; hmatovému, očnímu, sluchovému, který dohromady dával zážitek umělecký, absolutní, explosionalistický. Možná proto k sobě debatou cestou domů autobusem našli Hrabal a Boudník cestu, možná jeden ve druhém spatřili to stejné okouzlení obyčejným, Vladimír hutěmi a Hrabal dělníky, kteří ho inspirovali svými perličkami na dně.

⁷ BOUDNÍK, Vladimír. *Jedna sedmina*, In: *Z literární pozůstalosti*. Pražská imaginace, 1993, s. 102

⁸ HRABAL, Bohumil. *Moje Libeň*, In: *Domácí úkoly*. Pražská imaginace, 1995, s. 238, 239

jakými byli např. Jaroslav Seifert, Jaroslav Durych nebo Jakub Deml.⁹ Ti ostatní, kteří nebyli zatčeni nebo neemigrovali, a proto neoficiálně tvořili, se scházeli na různých místech Prahy. Jedním takovým místem byl právě libeňský dvorek. Merhaut vzpomíná, že se po rozpadu spořilovských neosurrealistů jádro moderních uměleckých proudů tehdejší doby přesunulo do Libně.¹⁰ Mezi nimi byly osobnosti jako Zdeněk Fišer, Jana Krejcarová, Ivan Jirous, Zdeněk Bouše, Jiří Šmejkal, Karel Marysko nebo Jiří Kolář.¹¹ Milan Machovec dokonce mluví o vývojové synchronnosti pražského undergroundu a americké beat generation danou silou vývoje moderního českého umění a také stylem života, jako je tuláctví bez práce, žebráctví, užívání drog nebo inklinace k východní filosofii.¹² K libeňskému undergroundu se váže zejména aktivita samizdatového vydavatelství Půlnoc, jejíž dva představitelé, Bondy a Vodsed'álek, byli pravidelnými návštěvníky Libně. Možná právě díky nim se z Hráze věčnosti stalo jedno ze středisek pražského undergroundu.

I díky libeňské atmosféře „svobodného života a tvorby“ se z kovářské dílny v ošuntělém vnitrobloku libeňské periferie skutečně mohlo stát něco, co se mohlo nazývat „Hrází věčnosti“, místem, které v tichosti bojovalo za svobodný projev a svobodné umění v době nejtvrdějších politických procesů. Nejenom kulturní atmosféra libeňské periferie byla pro Hrabala a Boudníka možným zdrojem literární inspirace, ale i sdílení jedné truhlářské dílny o dvou pokojích je muselo sblížit nejenom umělecky, ale především lidsky.

4. Edice Půlnoc

Edici Půlnoc založili na přelomu čtyřicátých a padesátých let Egon Bondy a Ivo Vodsed'álek, aby mohli samizdatově vydávat své vlastní texty a šířit je zejména v okruhu svých nejbližších přátel. Do Edice přispívali například Pavel Svoboda, Jana Krejcarová, Adolf Born, Oldřich Jelínek.¹³ Víme, že se Bondy i Vodsed'álek v té době stýkali na Hrázi jak s Boudníkem, tak s Hrabalem, a také jim oběma v edici Půlnoc vyšla menší dílka. Hrabalův text s názvem *Co je poesie?* a Boudníkovu povídku *Lod'*. Hrabal a Boudník podle Machovce do nejužšího

⁹ ROTHOVÁ, Susanne. *Hlučná samota a hořké štěstí Bohumila Hrabala*. Pražská imaginace, 1993, s. 40

¹⁰ MERHAUT, Vladislav. *Zápisky o Vladimíru Boudníkově*. Revolver Revue, 1997, s. 144

¹¹ Pozn.: Který mimochodem jako první náhodou objevil Hrabalovu prvotinu *Majitelka hutí* a zasadil se o to, aby byla později vydána. In: ROTHOVÁ, Susanne. *Hlučná samota a hořké štěstí Bohumila Hrabala*. Pražská imaginace, 1993, s. 40

¹² MACHOVEC, Michal. *Pohledy zevnitř – Česká undergroundová kultura v dokumentech a interpretacích*. Pistorius & Olšanská, 2008, s. 65

¹³ BOHUMIL, Hrabal. *Spisy I. (Lyrika)*, Mladá fronta, 2017, s. 591

kolektivu edice Půlnoc nepatřili,¹⁴ přestože editoři Hrabalových spisů Pelán a Kadlec tvrdí pravý opak.¹⁵

Machovec ve své knize o českém undergroundu dále zmiňuje zajímavý postřeh ohledně edice Půlnoc a to konkrétně ten, že se literární díla, která vydávají, posléze stávají jakousi pověstí, nebo můžeme říci dokonce legendou.¹⁶ Na konci padesátých let edice Půlnoc totiž jako jediná nepřechází po Vítězném únoru do ilegální sféry, ale v podstatě v ní debutuje, aby mohla být v sedmdesátých letech znovu objevena. Jak píše Machovec: „kdyby v sedmdesátých letech nevstala jako fénix z popela, možná by byla až do revoluce jakousi „bondyovsko-hrabalovskou legendou“.¹⁷ Vladimír Boudník ve stejné době zakládá svou vlastní edici s názvem Explosionalismus, která sice přímo nekonkuruje Edici Půlnoc, ale Boudník v ní vydává jenom svá nová experimentální díla, čímž se stal později pro Egona Bondyho snadným terčem, jak se podíváme níže.

5. Přátelství

Vztah Bohumila Hrabala a Vladimíra Boudníka byl vše jen ne jednoduchý. Boudník často žárlil na Hrabala a Hrabal (přestože skrytě) zase žárlil na Boudníka. Každý byl jednou stranou mince. Ačkoliv byli ze stejného těsta, každý se dívali na jinou stranu. Desetiletý rozdíl mezi nimi se nezdá být tak velký, a přesto Hrabal často shlížel na Bondyho a na Boudníka jako na členy mladší generace. Boudník zase rád rýpal do Hrabala kvůli jeho věku. Říkal, že si ho představuje psát v županu poklidné věci.¹⁸ Kromě toho Hrabal jako vystudovaný právník Boudníka intelektuálně převyšoval svým vzděláním a sečtelostí, kterou s ním využíval zejména při debatách o umění. Také mu často předčítal o umělcích, čímž Boudníka nevědomky týral, jak si později uvědomil.¹⁹ Hrabal dále vzpomíná, že Boudník sice neměl co nabídnout z hlediska knih, ale obohacoval Hrabala už jen tím, že prostě byl. Okouzloval ho svým pohledem na svět, přístupem k umělecké tvorbě a prožívané skutečnosti, naučil Hrabala milovat destrukci a rozpad, a proto nelitovat zdemolovaných domů ve staré Libni.²⁰

¹⁴ MACHOVEC, Martin. 2010, *Slovník české literatury*. [online; cit. 2023-15-05]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/>

¹⁵ BOHUMIL, Hrabal. *Spisy 1. (Lyrika)*, Mladá fronta, 2017, s. 591

¹⁶ MACHOVEC, Michal. *Pohledy zevnitř – Česká undergroundová kultura v dokumentech a interpretacích*. Pistorius & Olšanská, 2008, s. 112

¹⁷ Tamtéž, s. 112

¹⁸ BOUDNÍK, Vladimír. *Jedna sedmina*, In: *Z literární pozůstalosti*. Pražská imaginace, 1993, s. 72

¹⁹ HRABAL, Bohumil. *Imaginární rozhovor*, In: *Spisy 4 (Texty z časů normalizace)*. Mladá fronta, 2016, s. 445

²⁰ HRABAL, Bohumil. *Moje Libeň*, In: *Spisy 4 (Texty z časů normalizace)*. Mladá fronta, 2016, s. 456

V první části *Něžného Barbara* zachycuje Hrabal atmosféru jejich společného soužití takto:

„Ten čas před čtvrt stoletím, kdy Vladimír za noci psal svůj deník, bydlel jsem ve vedlejším pokojíku, bývalé kovářské dílně, a i já jsem se prokloval do jiných oblastí psaní a chápání, zhruba řečeno, překonával jsem psychický automatismus realismem, návratem k zážitku a události. A tak jsem na sebe ten čas s Vladimírem křičivali, stojíce každý na prahu svého pokoje, jeden druhého jsme polívali kbelíkem pomejí, lískali jsme jeden druhého po tváři játry a střevy, které jsme jeden druhému vyrvali, hulákali jsme na sebe nejen za zaprásknutými dveřmi dál skrz zdi, ale i přes bloky baráků, ze Žižkova do Libně a nazpátek, aniž bychom věděli, že jeden jsme čehý a druhý hot. Ten čas Vladimírek raději schovával moji sekyrku a já jsem raději schovával jeho kuchyňský nůž. Ale mýlil by se každý, kdo by si myslel, že jsme se neměli rádi!²¹

Přestože je většina příběhů v *Něžném barbarovi* pravděpodobně vyfabulovaných,²² Merhaut zde sekunduje Hrabalovi prostřednictvím Boudníkových vzpomínek, když píše: „schovávali před sebou v různých obdobích nože a sekery, měli strach, že jeden druhého chce zabít.“²³ Vladimír Boudník zaznamenává do svého deníku:

„Dnes večer rozhovor s doktorem. To bylo ono, co člověk potřeboval, aby se zčásti vyrovnal. Mluvili jsme usmíření. Vidím, že onen večer a noc, kdy jsme se „hádali“, byl velmi podnětný. Rozechvělo mně to nervy a člověk měl na co myslet.“ (15.X.1951)²⁴

Z tohoto příkladu můžeme vyčíst, jak velký respekt choval Boudník ke svému staršímu příteli, když o něm píše vždy jako o panu doktorovi. I když si oba vzájemně umělecky i filosoficky konkurovali a vedli zapálené debaty o čemkoliv, Boudník stejně nazíral na Hrabala jako na staršího a zkušenějšího, ať už to bylo jeho vzděláním, věkem, nebo celkovou sečtělostí a rozhledem, kterou Hrabal dokázal vždy využít ve svůj nebo v jeho prospěch.²⁵ V dalším deníkovém zápisku Boudník píše o trémě, která ho zachvacovala při pomyšlení, že by svými obrazy nevyhověl vkusu Hrabala,²⁶ připadal si jako jeho objekt jeho soudu. Na rozdíl od Boudníka, Hrabal v *Něžném barbarovi* a dalších dílech popisuje jejich vztahovou dynamiku

²¹ HRABAL, Bohumil. *Něžný barbar*. Mladá fronta, 2008, s. 10, 11

²² BONDY, Egon. *Prvních deset let*. Maťa, 2002, s. 85

²³ MERHAUT, Vladislav. *Zápisky o Vladimíru Boudníkově*. Revolver Revue, 1997, s. 144

²⁴ BOUDNÍK, Vladimír. *Jedna sedmina*. In: *Z literární pozůstalosti*. Pražská imaginace, 1993, s. 40

²⁵ **Pozn.:** Např.: Když Hrabal intelektuálně trumfoval tajnou policii, zatímco Vladimír obkresloval prasklinu před davem lidí. In: BOUDNÍK, Vladimír. *Z literární pozůstalosti*. Pražská imaginace, 1993, s. 40

²⁶ Tamtéž, str. 77

jako rovnostářskou, nedívá se na Vladimíra jako na mladšího kolegu, kterého vytáhl z malého pokojíku na půdě nevyužívaného skladu, ale spíše jako na pábitele, umělce, který nepostrádá sebevědomí a cíle.

6. Vladimír, Bohumil, Egon

Asi nejčastějším návštěvníkem Libeňského bytu je v padesátých letech Egon Bondy, vlastním jménem Zbyněk Fišer. Kromě jeho redakční činnosti v Edici Půlnoc byl dokonce prvním přítelem Boudníka, než se Boudník seznámil s Hrabalem.²⁷ Jeho přítomnost se objevuje zhruba v polovině textů, které zmiňují Vladimíra Boudníka (*Made in Czechoslovakia, Blitzkrieg, Legenda o Egonu Bondym a Vladimírkovi, Něžný barbar*), a Boudník ho také nevynechává ve svých zápiscích z padesátých let, dokonce ho také zmiňuje ve svých povídkách (*Noc, Maškarní ples*).

Hrabal zachycuje Bondyho v *Něžném barbarovi* jako neustále fascinovaného událostmi a příhodami, které doktor s Vladimírem prožili, zatímco Bondy u nich chyběl. Komická žárlivost Bondyho na Vladimíra se objevuje v díle několikrát a je z jedním opakujících se motivů, které se v díle objevují:

„Při pivě potom Vladimír vykládal: Ten důchodce přivedl na nás policii, že prej za tou zátočinou, co malujeme, že je Loděnice, státně důležitý objekt...A když jsme dokázali, že nám šlo jen o stromy, předvedli nás a...já řekl, že jsme placeni v dolarech, a tak s námi sepsali protokol! Musíme zase zacouvat do humánní abstrakce...Egon Bondy láteřil: Do prdele, Vladimíre, vy máte víc štěstí než rozumu. U mne si tajně podávají dveře, ale nikdo vo tom neví! A vás živýho vedou živou třídou, plnou lidí. Kurva fix! Já na vás musím žárlit, tolik zase slávy. A placený v dolarech!“²⁸

Kromě fascinace Boudníkovými příhodami je Bondy udivován Boudníkovým zdánlivým osvícenstvím, jeho filosofickými úvahami, které se zdají být tak nevinné, jelikož působí dojmem jako by je Vladimír nacházel jen tak – bez práce, v továrně, v přírodě, na brigádě nebo v pohledu kostelníkovy kočky, zatímco Bondy se musí pachtit se svojí filosofií a básněmi několik týdnů, při studiu indické literatury:

²⁷ **Pozn.:** Je zajímavé, že Egon Bondy se nejdříve seznámil s Boudníkovým pozdějším dobrým přítelem, Hanesem Reegenem, se kterým obývali půdu na Slovance, a až později se Bondy seznámil i s Boudníkem. V té době byl už Reegen ale doma v Polici, jelikož se léčil s tuberkulózou, a Bondy s Boudníkem mu posílali dopisy s ilustracemi o svých pražských akcích. In: BONDY, Egon. *Vzpomínka na Hanese Reegeny. In: Revolver revue*, č. 26. Praha, 1994, s. 191

²⁸ HRABAL, Bohumil. *Něžný barbar*. Mladá fronta, 2008, s. 32

„Když se tuhle úvahu dozvěděl Egon Bondy, řekl ztrápeně: Já si du rovnou lehnout, kurva fix, kam ten psychopat na to chodí? A nepudu si lehnout, já sebou tady hned praštím, ať mě vodveze sanitka, ale ne ta vobyčejná, ale ta s tím modrým křesadlem na čele... to bude ksakru zase noc...!“²⁹

Egon Bondy se k událostem v Hrabalově knize *Něžný barbar* vyjádřil ve své autobiografii *Prvních deset let*, kde popírá, že by se vtipné události s jeho osobou někdy staly s výjimkou jedné z nich.³⁰ Kromě toho píše o svém mládí v padesátých a šedesátých letech, které bylo pro Hrabala možná zábavné a pitoreskní, ale Fišer se každý den setkával s krutým osudem, jelikož žil jako bezdomovec a často musel žebrať o jídlo. Sice přiznává, že si s Hrabalem a Boudníkem užil hodně legrace a napětí, ale že na zmíněné období nikdy s láskou nevzpomínal, natož aby mu posloužilo jako literární inspirace.³¹ Na Hrabala samotného vzpomíná spíše než jako na dobrého přítele, tak jako na soupeřníka pro pití piva a debatování o umění. Dále zmiňuje, že Vladimírek, jak ho patronsky často nazývá i Hrabal v *Něžném barbarovi*, při těchto debatách spíše poslouchal a pití moc nedal.³²

Také Vladimír ve svém deníku nezapomíná psát o Zbyňku Fišerovi. V něm se však pohled na jejich přátelství zase liší od předchozích zdrojů. Bondyho fascinace jeho osobou v Hrabalově díle se v realitě mění v často dost vyhrocený spor v otázce Boudníkova manifestu explosionismu. V Boudníkově zápisu se Fišer rozhodně liší od Hrabalova pábitele nebo Fišerova flegmatika:

„Ten F ... je přece jenom magor. Odmítá tupým gestem každého, kdo by mu chtěl podat výklad, co mu není jasné. Samolibost je blbá duševní nemoc a potom: je v letech, kdy se cítí člověk přemoudřelým. Ví-li o něčem větu, přehluší každého (snaží se přehlušit), kdo ví o tom něčem články. Jeho t. realismus mně připomíná formu, již jsou psány obsahy románů na třech řádcích; a přesto jsou v člověku okamžiky, kdy se mu to líbí...“ (14.II.1952, večer)³³

Takovýchto asertivních příspěvků je v *Jedné sedmině* více, avšak zrovna tento spor musel zapříčinit ochladnutí vztahů na Hrázi. O dva měsíce později lze totiž v dopise Mikuláši

²⁹ Tamtéž, s. 49

³⁰ BONDY, Egon. *Prvních deset let*. Maťa, 2002, s. 61

³¹ Tamtéž, s. 62

³² Tamtéž, s. 70

³³ BOUDNÍK, Vladimír. *Jedna sedmina*, In: *Z literární pozůstalosti*. Pražská imaginace, 1993, s. 58

Medkovi najít pasáž o touze ukončení vztahů s Bondym, který podle Boudníka musel překročit přátelskou hranici:

„S Fišerem jsem se rozešel. Nebudu u Vás proti vyvolávat aversi, neboť je pochopitelné, jelikož je to Váš přítel, s nímž jste spjat společnými prožitky, že máte k němu jiný vztah nežli já. Mám na mysli prožitky primární, a přátelství mezi ním a Vámi se utvářelo o mnohem dříve, nežli jsem prakticky přišel s jedním z Vás do přímého styku.“ (22. IV. 1952, Na Hrázi věčnosti č.24)³⁴

Tento dopis, psaný 22. dubna roku 1952, spustil vlnu dalších událostí, jelikož několik měsíců nato existují záznamy o tom, že se Vladimír stěhuje zpátky ke své matce na Žižkov. Může se zdát, že šlo o ojedinělý, vyhrocený spor, který Boudník psychicky nezvládl, ale ve svém deníku má podobný zápis již 10. listopadu roku 1951. Píše, že se s Hrabalem a Bondym hádali do tří do rána, jelikož mu Hrabal i Bondy oponovali stůj co stůj. Nakonec mu Bondy ještě otcovsky natloukl.³⁵ Zde vidíme postoj Hrabala a Bondyho k Boudníkovi, můžeme jen hádat, zda se jednalo o šikanu nebo o druh nějaké přísné lásky, ale každopádně to bylo pro Boudníka nad jeho síly.

7. Odchod na Žižkov

Jestli Boudníka z Libně vyhnaly roztržky s Hrabalem a Fišerem, nebo se mu zastesklo po matčině péči nemůžeme s určitou jistotou říci, ale Boudník má na své stěhování silný názor. Oproti tomu v *Něžném barbarovi* jsou o stěhování z Hráze pouze dvě zmínky, jelikož Hrabal propojuje libeňské a žižkovské období bez nějakého odůvodnění, proč se jeho přítel odstěhoval. Na druhou stranu přiznává, že se mu lépe dýchalo, potom, co Boudník šel svou vlastní cestou:

„A tak se stalo, že když se Vladimír odstěhoval na Žižkov a chodil sem tam na návštěvy nebo já jsem mu chodil naproti k fabrice, do hostince Na Zastávce, tak jednou jsme se do toho dali...Zase jsme byli přátelé na život a na smrt, ale už jsme na sebe nekřičeli, protože každý jsme šli svou cestou a jeden druhému nekonkurovali...“³⁶

Druhá zmínka v *Něžném barbarovi* je Hrabalovou domněnka, kdy tvrdí, že Vladimír byl „namotáván pupeční šňůrou nikoliv Oidipova komplexu, ale komplexu matky jako symbolu

³⁴ BOUDNÍK, Vladimír. *Dopisy Vladimíra Boudníka Mikuláši Medkovi*. Ztichlá klika, 20XII, s. 28

³⁵ BOUDNÍK, Vladimír. *Jedna sedmina*, In: *Z literární pozůstalosti*. Pražská imaginace, 1993, s. 38, 39

³⁶ HRABAL, Bohumil. *Něžný barbar*. Mladá fronta, 2008, s. 24

tvoření“.³⁷ Hrabal si tedy možná nebyl vědom toho, anebo si to nechtěl připustit, že Boudníka z Hráze vyhnal pocit méněcennosti kvůli jeho a Bondyho neustálému mentálnímu nátlaku. Nevrací se k tématu ani v žádném interview nebo povídce, naše zkoumání situace v tomto případě závisí čistě na Boudníkových zápiscích.

Zmínka o konkurenci v prvního příkladu může být jednou z primárních motivací Boudníka, aby se z Libně odstěhoval zpět na Žižkov. Hrabal uměleckou konkurenci možná nevnímal tak silně, ale Boudník vyloženě tvrdí, že mu prostředí na Hrázi už delší dobu nevyhovovalo a že ho dusily neustálé debaty s doktorem a Bondym:

„Doktorovo napadení, že jsem byl inspirován hlavně F... k vydání krátkých reportáží a povídek pod označením „Edice explosionismus“, je přehnané. [...] Psal jsem lednové věci z vnitřní nutnosti a ve snaze dokázat si, že umím prorazit, chci-li. V únoru 1951 jsem psal dopis „Vyšli jsme do ulic“ formou obdobnou, jako věci letošní. Byl bych idiot, kdybych tvrdil, že na letošních věcech není vidět vliv doktorův a F... Vždyť mnohé jsem psal po hádce s nimi a dialekticky je logické, že nebýt oněch hádek, nevznikly by ani tyto věci, ale nemohou být tak ješitní, aby nepřipustili, že mimo jejich bohorovné postavy mě ovlivňují i jiné prvky. [...] Večer jsem skládal věci a řekl doktorovi, že se stěhuji. Nevím jak on, ale já měl takřka výčitky svědomí, že ho opustím. Měl též výhrady proti mému odchodu, ale musím mít trochu vůle. Zabředl bych do sterility.“ (8.IV.1952)³⁸

O osm dní později na konci jiného deníkového zápisu podtrhuje definitivnost a správnost svého rozhodnutí:

„Nakonec jsem letos přece jen do dnešního dne něco udělal, ale vzhledem k celkovému napětí, jímž jsem procházel, je to mizivé a nevidím v celku takovou spontánnost jako léta minulá. Libeňské prostředí by ve mně strávilo i to, co jsem tam získal. Jsem rád tomu, že odcházím.“³⁹

V květnu téhož roku nakonec Boudník píše o uzavřených přátelstvích a tvrdí, že mu doktor Hrabal ani Fišer k srdci nepřirostli, jelikož si oba ještě před Vladimírem našli každý svého přítele, Hrabal Karla Maryska a Fišer Mikuláše Medka.⁴⁰ Když se ale podíváme na dopis formulovaný Hrabalovi z července o necelé čtyři měsíce později, kde Boudník děkuje doktorovi

³⁷ Tamtéž, s. 87

³⁸ BOUDNÍK, Vladimír. *Jedna sedmina, In: Z literární pozůstalosti*. Pražská imaginace, 1993, s. 64, 65

³⁹ Tamtéž, s. 69

⁴⁰ Tamtéž, s. 84

za posudek svých autobiografických textů, a u toho vzpomíná na společné bydlení silně nostalgicky:

„Milý doktore. [...] Naše rozhovory jsem nepsal plně asi proto, jelikož jsme žili v těsném sousedství a člověk byl stále formován přítomností druhého, ať se již ten druhý mimoděk přihlašoval puštěným radiem, točením vody či odchodech na záchod.“ (27.VII.1952 – Žižkov)⁴¹

Na druhou stranu se Boudník svěřuje svému příteli, Vladislavu Merhautovi, o deset let později takto:

„Hrabal chce teď ilustrovat nějakou svou novou věc, ale hovno, vyseru se na něj. Když mi nešprajc tehdy v tom dvaapadesátém, když jsem musel od něho zpátky k matce... A on mohl, tak teď ať si sežene, koho chce.“⁴²

Pro nás je tedy stále záhadou, jak to ve dvaapadesátém ve skutečnosti bylo a Boudníkova lehce schizofrenní vyjádření nám moc nepomáhají k bližší identifikaci problému.

V povídce *Dandy v montérkách*, kterou Hrabal vydává 18 let po Boudníkově smrti, můžeme sledovat jednu příhodu, která by nám mohla pomoci interpretovat situaci i z Hrabalova pohledu. Sice se zase jedná o vzpomínkovou prózu stejně jako *Něžný barbar*, ale kromě jedné zábavné události se povídka skládá spíše z podrobné charakteristiky Boudníka jako člověka a zejména jako umělce, kterého Hrabal popisuje velmi laskavým jazykem avšak očima soustředěného pozorovatele. Dokonce se trochu staví dokonce do role psychologa spíše než jako jeho přítele, kterému neunikly ani Vladimírovy klady, ani jeho zápory. Hned na začátku povídky Hrabal píše příhodu o tom, jak v roce 1952 strýc Pepin přijíždí do Prahy, jdou s Vladimírem do hospody u Karla Čtvrtého, strýc Pepin je okouzlen Vladimírem, který maluje hosty, a dojíká se nad jeho uměním až pláče.⁴³ Co je pro nás ale zajímavé je zpověď pozdějšího Hrabala, který vlastně přiznává, že si v té době myslel, že „Vladimír nic neumí, natož nakreslit tvář podle lidského modelu a že musel uznat, že Vladimír toho dne vytvořil kresby „které by mohly být hned zapaspartované a zarámované a pověšené na zdi.“⁴⁴ Na konci tohoto úryvku se oba vrací s Pepinem na Hrázi, část povídky je tedy ještě z jara nebo z léta předtím, než se Boudník odstěhoval pryč. Můžeme z něj tedy odvodit, že v době, kdy spolu Hrabal s

⁴¹ BOUDNÍK, Vladimír. *Z korespondence I. (1949-1956)*. Pražská imaginace, 1994, s. 68

⁴² MERHAUT, Vladislav. *Zápisky o Vladimíru Boudníkově*. Revolver Revue, 1997, s. 39

⁴³ HRABAL, Bohumil. *Dandy v montérkách, Život bez smokingu*. Československý spisovatel, 1986, s. 100

⁴⁴ Tamtéž, s. 100.

Boudníkem sdíleli jedno bydlení, pochyboval Hrabal o Boudníkových schopnostech a to se mohlo projevit při jejich nočních debatách. Osobně si myslím, že Hrabal netušil, jakou výzvou bylo pro Boudníka jejich společné bydlení a jak se s tím musel vyrovnat odstěhováním se zpátky na Žižkov, i když to znamenalo nutnost žít s matkou a ztrátu nabyté svobody.

8. Dalších 16 let

Boudník s Hrabalem nepřerušili své vztahy ani po Boudníkově odchodu z Libně, stále si dopisovali a občas se i navštěvovali. V *Něžném barbarovi* Hrabal pouze dále skládá text z příběhů, které se děly po Vladimírově odstěhování. Jediné dvě příhody, které můžeme s jistotou zařadit za rok 1952, je svatba a rozchod s Teklou Holéniovou⁴⁵ a Boudníkův odchod na věčnost. Jelikož máme více zdrojů v *Literární pozůstalosti* a vydané korespondenci, vydáme se zase tímto směrem. Znovu připomeneme například to, že Boudník posílal doktorovi dva měsíce po přestěhování z Hráze své povídky na posudek a že ho zajímalo, jak budou na Hrabala působit, přestože ještě nedávno psal, jak se chce od doktora oprostít.

„Milý doktore.

Děkuji Vám za Váš posudek jedné sedminy. Když ji čtu sám, uvědomuji si, co jsem ještě nenapsal, či co mám zapsáno jinde, a jsem roztěkaný. Na jedné straně jsem tomu rád, že mně sedmina nedává plné uspokojení. [...] Obsah jedné sedminy co do plnosti zčásti tím, že jsem myšlenky zapisoval do sešitu, který byl lehce přístupný každému, kdo ke mně přišel na návštěvu. V podvědomí jsem byl touto myšlenkou ovlivňován.“ (27.VII.1952 – Žižkov)⁴⁶

V tomto úryvku lze sledovat to, jak moc Boudníkovi záleží na finálním produktu svého psaného projektu a jak se zčásti „vyznává“ Hrabalovi svou frustrací z nedokonalého díla. Každopádně na příspěvku můžeme pozorovat úctu a přátelství k Hrabalovi, které při stěhování Boudník pravděpodobně v návalu emocí popíral ve svém deníku. O pět let později posílá Boudník doktorovi popis morbidní příhody z automatu na Palmovce, kam spolu dříve často chodili, asi čistě proto, že věděl, že Hrabala potěší příběh napsaný životem. O další dva roky později píše Boudník Hrabalovi silně osobní, hodně nostalgicky zabarvený dopis. Koneckonců to je skoro osm let od té doby, co se odstěhoval z Hráze. Cituji zde výjimečně celé znění dopisu (kromě post skripta):

⁴⁵ **Pozn.:** Boudníková první žena. Druhá žena se jmenovala Věra Boudníková, s Boudníkem žila pouhé čtyři měsíce, než nečekaně zemřel.

⁴⁶ Tamtéž, s. 68

„Milý doktore,

je jisté, že jste neumřel. Personifikuji se s Vaším já a pociťuji s Vámi ony stavy z hledání, které jsme Vám mi mladí způsobili. Jistě si občas klnete, že jste se vydával neúměrně k našim kvalitám. Rád bych se Vám omluvil, ale zatím vidím toto zbytečné, neboť není prakticky dne, kdy bych na Vás nevzpomněl. Nevím, budete-li mít 1000 čtenářů v nichž byste by natolik obsažen skrze svá díla. Nedávno jsem byl příjemně unaven a chorobně jsem toužil číst vaše věci, což jsem realizoval. Jinak se soustavně ničím a dávám dohromady. Je to takové střefování do plechovky mezi plechovkami, jenom člověk ví, že netrefil tu, kterou chtěl. Pro okolostojící to dělá kravál i tak. Zdraví Vladimír.“ (14.II. 1960)⁴⁷

Z dopisu můžeme vyčíst, jak vřelý vztah měl Vladimír k doktorovi i po tak dlouhé době, co spolu přestali bydlet. Bohužel nemáme moc zápisků o tom, jak často se Boudník s Hrabalem scházeli, pouze občasnou zmínku o tom, že by Boudník rád doktora viděl, ale nechce ho vyrušovat.⁴⁸ Zároveň víme, že Boudník docela aktivně sledoval Hrabalovu tvorbu, ať už návštěvou biografu na snímek *Sběrné surovosti* v roce 1965⁴⁹ nebo sháněním jeho děl po knihkupectvích v roce 1968, necelý měsíc před svou vlastní, tragickou smrtí.⁵⁰

⁴⁷ BOUDNÍK, Vladimír. *Z korespondence II. (1957-1968)*. Pražská imaginace, 1994, s. 27

⁴⁸ Tamtéž, s. 61

⁴⁹ Tamtéž, s. 61

⁵⁰ Tamtéž, s. 85

3. Literární tvorba Vladimíra Boudníka

1. Dosud vydané texty

Vladimír Boudník nejenomže za svůj život napsal tisíce dopisů, desítky manifestů a několik experimentálních povídek, ale všechny vydal ve své vlastní edici, kterou pojmenoval „Edice Explosionalismus“. Tímto samizdatem šířil poprvé v roce 1949 svůj manifest explosionalismu a postupem času začal vydávat i některé své další texty, sepsanou korespondenci nebo krátké povídky.⁵¹ V této edici během svého života vydal něco ze své soukromé korespondence pod názvem *Jedna sedmina* (1951–1952) spolu s několika povídkami. Většinou vycházely ve formě strojopisných exemplářů, které buď kolovaly po přátelích, nebo je Boudník rozesílal do redakcí, které mu nikdy nic nevydaly. *Jedna sedmina* se datuje na začátek padesátých let až do roku 1952, tedy do doby, kdy Boudník bydlel na Hrázi s Bohumilem Hrabalem. K napsání krátkých povídek Boudníka inspiroval pravděpodobně pobyt na Hrázi věčnosti, jelikož se jak Hrabal, tak Bondy věnovali své vlastní literární činnosti.⁵² V tu dobu ani Hrabal ani Bondy oficiálně nevydávali, proto není zvláštní, že Boudník také začal „psát do šuplíku“, aby se mohl svým přátelům vyrovnat. V libeňském prostředí také pravděpodobně vznikl nápad vydat oficiálně nejenom povídky, ale i svou korespondenci a některé deníkové zápisy, které Boudník urputně posílal do pražských redakcí, přestože se nikdy nedočkal odezvy a nadále vydával ve vlastním samizdatu.

V nakladatelství *Pražské imaginace* vyšly při příležitosti 25. výročí úmrtí Vladimíra Boudníka zatím dva svazky korespondence z osobního archivu Vladislava Merhauta, vydané Václavem Kadlecem: *Z korespondence I. (1949–1956)* a *Z korespondence II. (1957–1968)*. Dále vyšel jeden svazek již zmíněných povídek a deníkových zápisů (*Jedna sedmina*) pod názvem *Z literární pozůstalosti*. Kromě vydavatelské iniciativy umělcových přátel v devadesátých letech také v posledních letech vyšly v nakladatelství *Ztichlá klika* tři svazky v edici *Vladimír Boudník a přátelé*. Tato vydání byla zčásti doplněna dopisy z *Pražské imaginace* a o barevné i černobílé reprodukce grafických listů a autorskými obrázky a kopiemi ručně psaných nebo strojopisných dopisů, kterými své texty Boudník často doplňoval, takže máme k dispozici autentickou podobu původního textu. Jedná se o knihy *Dopisy Vladimíra Boudníka Mikuláši Medkovi*, *Dopisy Hanese Reegeny Vladimíru Boudníkovi a Reegenova literární pozůstalost* a *Dopisy Vladimíra Boudníka přátelům*. Víme i o několika vydaných

⁵¹ BOUDNÍK, Vladimír. *Jedna sedmina*, In: *Z literární pozůstalosti. Pražská imaginace*, 1993, s. 101, 102

⁵² Tamtéž, s. 102

básních, které se objevují jak v *Z literární pozůstalosti*, tak v nově vydaných *Dopisech* (např. *Básně pro Irenu*).

Dále je na místě zmínit, že kromě Edice explosionismu Boudníkovy texty opisovaly i jiné samizdatové edice, ať už edice Půlnoc nebo později v osmdesátých letech periodikum *Revolver revue*.

2. Manifesty

Boudníkovu literární tvorbu můžeme začít sledovat v roce 1947, kdy dva roky po válce při studiu na Státní grafické škole, tiskne jako maturitní práci deset grafických listů, na které suchou jehlou vyrývá a tiskne svůj první manifest nazvaný *Národům*.⁵³ Manifest se skládá z několika částí, přičemž každá obsahuje mírové provolání lidem, aby začali vnímat svět kolem sebe a především sami sebe. Jedná se tedy o jakýsi apel pro veřejnost, který v té době teprve třiadvacetiletý Boudník šíří různě po známých nebo poštou. V první části manifestu vyzývá grafik všechny občany, aby se zamysleli nad kolektivní vinou a nad myšlenkou pacifismu, jelikož se obává další války v případě lidské netečnosti k válečným zločinům.⁵⁴ Přátelé a pamětníci se domnívají, že byl k napsání manifestu pravděpodobně „motivován“ svým totálním nasazením v Německu, kde ve válce pracoval jako dělník a kasárenský umělec. V roce 1944 uviděl na vlastní oči bombardování Dortmundu,⁵⁵ které mělo na jeho smýšlení a uměleckou tvorbu zásadní dopad.

Pro nás je zajímavé, že první Boudníkův manifest nebyl *a priori* uměleckým dílem, ale mírovým prohlášením, přestože jeho provedení bylo na grafické desce. Boudník urputným tónem v prvním manifestu vzbuzuje v čtenářích pocit viny, využívá k tomu motiv týraného psa a explicitně popisuje jeho mučení a chladné přihlížení ostatních:

„...vyjmul nůž, přiblížil se k zvířeti ze strany, na níž neviděl, pěstí ho obrátil břichem vzhůru a toto mu rozpáral, pes vypísl jako dítě...“⁵⁶

Oslovení čtenáře v dalším odstavci je v druhé osobě jednotného čísla, Boudník užívá familiárního oslovení „člověče“ a vulgární výrazy. Aby zvýšil apel svého textu, doslova napadá čtenáře a nutí ho, aby cítil vinu nejenom za psíka, ale za všechny padlé a zraněné. Zároveň

⁵³ Viz. příloha č. 1

⁵⁴ BOUDNÍK, Vladimír. *Národům č. 1, X. 1947*. Archiv Moravské galerie Brno

⁵⁵ KOTYK, Petr. *Hlučná samota*. Mladá fronta, 2014, s. 50

⁵⁶ BOUDNÍK, Vladimír. *Národům č. 1, X. 1947*. Archiv Moravské galerie Brno

posléze plynule přechází do množného čísla a vinu pocítuje společně se čtenářem, nadává si a spílá:

„jsme pokrytečtí, užvanění – bojujeme a zmíráme pro vlastní duševní pohodlí, ale tvrdíme, že to vše činíme pro blaho svých dětí, haníme sami sebe a předstíráme nemohoucnost...“⁵⁷

Z manifestu můžeme vysledovat, jak byl Boudník citlivý a vnímavý k okolí a jak ho musely válečné události a odklizení trosek a lidských těl po náletu ho natolik traumatizovat, aby se promítly v jeho prvním větším uměleckém díle.

Druhý, již čistě umělecký manifest, se nazývá *Manifest explosionismu* a vychází roku 1949, tedy o dva roky později. Tímto explosionistickým manifestem Boudník šíří především myšlenku, že každý člověk může být umělcem, když se zbaví předsudků a své vlastní netečnosti vůči okolí.⁵⁸ Boudník je sice nejznámějším autorem, ale na manifestu se podíleli i jeho blízcí přátelé, spolužáci Jan Reegen a Zdeněk Bouše nebo jeden z libeňských psychiků, Stanislav Vávra, jak vzpomíná Bohumil Hrabal.⁵⁹ Grafik manifesty apeloval jak na širokou veřejnost prostřednictvím dopisů, tak na své nejbližší přátele z grafické školy, aby nepromrhali svá mladá léta tvrzením, že umění se dá věnovat i na vojně a zejména po vojně.⁶⁰ Boudníkovy manifesty explosionismu a celkově názor, že umění je pro každého, se stali často předmětem roztržek mezi ním, Hrabalem a Fišerem, a jak víme byly možná důvodem, proč Boudník z Libně nakonec odešel.

3. Korespondence

„Ano, kdo viděl Vladimíra psát, kdo se podíval na jeho písmo, tak snadno pozná, že Vladimírův rukopis vyjadřoval tu jeho maniakální posedlost, všechno v rychlém sledu písmen nakreslit na listy, zrovna tak potřeboval akumulaci hodnot k psaní jako ke své aktivní i strukturální grafice. Vladimír napsal téměř tisíc dopisů, které vždy ilustroval, doplnil kresbou, takže jeho dopisy a jeho rukopis, který podléhal senzitivnosti, v které právě byl, jsou nerozdílnou součástí jeho tvorby.“⁶¹

Vladimír Boudník napsal za svůj život tisíce dopisů, přátelům, umělcům, doktorům, milenkám a manželkám, ale možná především svým odpůrcům nebo do různých redakcí a

⁵⁷ Tamtéž

⁵⁸ BOUDNÍK, Vladimír. *Manifest Explosionismu* č. 2. Edice Explosionismus, 1949

⁵⁹ HRABAL, Bohumil. *Imaginární rozhovor*, In: *Spisy 4 (Texty z časů normalizace)*. Mladá fronta, 2016, s. 449

⁶⁰ BOUDNÍK, Vladimír. *Z korespondence I. (1949-1956)*. Pražská imaginace, 1994, s. 15

⁶¹ HRABAL, Bohumil. *Imaginární rozhovor*, In: *Spisy 4 (Texty z časů normalizace)*. Mladá fronta, 2016, s. 445

nakladatelství. Podle autora samotného dopisy čítají okolo 1200 exemplářů pouze do roku 1953 a to bez započítání 500 manifestů.⁶² Vladislav Merhaut ve svých vzpomínkách na Boudníka zmiňuje, že nastřádal již přes 2000 dopisů, které dostal od Dočekala, Bubáka, Bondyho a dalších.⁶³ Dopisy, které se na první pohled nemusí jevit zajímavě, zde zařazujeme z toho důvodu, že tvoří většinu psaného textu, který Boudník za svůj život napsal. To je dělá základním torzem veškerého psaného projevu. Dopisy Boudník šířil svůj mírový manifest zvaný *Národům* a později Manifest explosionismu v roce 1948. Svými dopisy se snažil ve svých přátelích z grafické školy vzbudit touhu po umění nebo si stěžoval na závazky, kterými jsou jeho přátelé svázáni, a proto ztrácejí zájem o umění – v padesátých letech to byla především vojna, na kterou všichni museli postupně nastoupit.⁶⁴ Touhu tvořit cítil Boudník silněji než jeho přátelé, proto se je snažil motivovat k tvorbě, ve které se cítil na pražské umělecké scéně osamělý. Kromě jiných, se Boudník snažil vyrovnat i se skupinou surrealistů v čele s Mikulášem Medkem, se kterým si vyměnil nemálo provokujících dopisů, například:

„Pane Boudník

Chcete-li a nebrání-li Vám v tom nějaké okolnosti nehovořiti se mnou o příčinách „zhroucení surrealistického hnutí“, zavolejte mi prosím telefonicky a dohodneme eventuální schůzku. (Tel: 466-92)“ (Praha 7.II.50)⁶⁵

Nebo:

„Pane Medek, [...] Budu Vám „povděčen“ budete-li mne i nadále pokládat úpadkáře, pustého idealistu, krajní mez doznívajícího moderního umění, za diletanta, za paskvil vědeckého snažení atp. Můžete zaměňovat mou sdílnost s málomluvností, a rozhodně se v budoucnu „proslavíte“ jako věštcí, budete-li pokládat explosionismus [za] nesmysl.“ (11.X.1951 Praha)⁶⁶

I přes zjevné neshody si Medek a Boudník dopisovali ještě dalších několik let, poslední z vydaných dopisů se datuje do roku 1958.⁶⁷ Dalším, možná nejdůležitějším Boudníkovým korespondentem, byl Hanes Reegen, český výtvarník a grafik, který s Boudníkem studoval na Státní grafické škole. Patřil tedy do úzkého okruhu starších přátel. Dopisům Hanesu Reegenovi

⁶² BOUDNÍK, Vladimír. *Z korespondence I. (1949-1956)*. Pražská imaginace, 1994, s. 75

⁶³ MERHAUT, Vladimír. *Zápisky o Vladimíru Boudníkoví*. Revolver Revue, 1997, s. 86

⁶⁴ BOUDNÍK, Vladimír. *Z korespondence I. (1949-1956)*. Pražská imaginace, 1994, s. 51

⁶⁵ PLACÁK, Jan. *Dopisy Vladimíra Boudníka Mikuláši Medkovi*. Ztichlá klika, 20XII, s. 7

⁶⁶ Tamtéž, s. 32

⁶⁷ Tamtéž, s.78

nakladatelství *Ztichlá klika* věnovalo celý jeden svazek, již zmíněné, *Dopisy Vladimíra Boudníka Hanesu Reegenovi*. Je tedy i z tak obsáhlé korespondence pravděpodobné, že byl Jan Vladimírovi možná nejbližším přítelem a nejvěrnějším korespondentem, přestože (a také protože) nebydlel jako jediný z přátel v Praze. Nejenomže Reegen pomáhal a podporoval Boudníka při tvorbě manifestů,⁶⁸ ale jeho odkaz má i další zásadní význam, bohužel až po pomalém umírání na tuberkulózu. Osobnost Hanesa Reegeny byla inspirací pro Hrabalovu postavu Jaroslava Průchy v próze *Jarmilka*, Hrabal totiž četl něco z jejich korespondence a líbil se mu styl Hanesova psaní, jak píše Boudník v dopisu Reegenově matce v roce 1957.⁶⁹ V roce 1960 píše Boudník Reegenově matce další dopis, ve kterém jí informuje o cenzuře knihy povídek *Skřivánka na niti*, Hrabalovy oficiální prvotiny, která byla pozastavena před vydáním. Udržoval s jeho matkou tedy kontakt i po Hanesově smrti.

Dopisy se Boudník vypisoval ze svých psychických stavů, snažil se zaznamenávat a komunikovat stavy, které ho vedly k tvorbě. V nich psal, proč tvoří to, co tvoří, jak vnímá svět a své okolí. Především v nich píše o svém umění přátelům z grafické školy. Po svém odchodu z Libně si Boudník také dopisuje s Hrabalem, jak již bylo zmíněno. Nejprve si dopisují kvůli Boudníkově literární prvotině *Jedné sedmině*, poté Hrabalovi občas pošle pohledy z výletů, ale s pozdějším věkem dopisy dostávají nostalgický nádech, ve kterých Boudník vzpomíná na libeňské období, a v kterých je vidět jeho náklonost a trvalá úcta k Hrabalovi. Lze to vidět v dopise z roku 1966 s oslovením „Milý Doktore“, který napsal zřejmě nedlouho po tom, co Hrabalovy vyšly *Taneční hodiny*:

„Jste stejně spisovatel!!! Vaše věci se musí slyšet. Stále vzpomínám na Vaše čtenářské večírky v Libni. Přál bych Vám, Doktore, abyste se dožil nejméně 80ti let. Našel jsem staré deníky. Musím Vám říci, že jsme žili – a nikoli stereotypně. [...] Ale o co méně bylo, když jste mi po padesátém roce dával ze svého uhlí či platil např. účet za proud? A ty procházky na Červenou Bář, Prosek, cesta do hutí na Kladně, kolem Rokytky a sta a sta dalšího.

Nakonec bychom mohli do všeho zamíchat Teklu, Miladu, Jiříka Šmejkalu a jiné. Skutečně mám, Doktore, Dojem, že jsme část života nežili zbytečně.

Až mi trochu nastartuje mozek, rád bych se s Vámi někdy viděl. Váš V. Boudník“ (11.2.1996)⁷⁰

⁶⁸ PLACÁK, JAN. *Smrt je požár muzea*, In: *Revolver Revue* č. 26., Praha, 1994, s. 161

⁶⁹ BOUDNÍK, Vladimír. *Z korespondence II. (1957-1968)*. Pražská imaginace, 1994, s. 6

⁷⁰ Tamtéž, s. 64

4. Deníková tvorba

„Tenkrát psával Vladimír v pozdním večeru ten svůj deník do ohromné knihy podobné knihám, do kterých se v pivovarech zapisuje výstav piva, žurnálům, do kterých na jatkách komisionáři zapisují nákup a prodej jatečného dobytka. Vladimír si zapisoval ty svoje denní zprávy ne že by chtěl, ale psát musel, protože psaní bylo součástí jeho psychoterapie, protože písící ruka ventilovala přehřátý kotel jeho mozku.“⁷¹

Tak začíná třetí věta *Něžného barbara*, ve které Hrabal popisuje manicky písícího Boudníka svůj deník tesařskou tužkou. Deníky, které Boudník skutečně psal minimálně v padesátých letech a které po částech i sám publikoval v edici *Explosionalismus*, jsou další literární pozůstalostí českého umělce. Jelikož chtěl Boudník *Jednu sedminu*, část jeho deníku, oficiálně publikovat, musel jí považovat za stejně hodnotnou součást své tvorby, jako byly jeho aktivní grafiky. Jediné deníkové záznamy, které máme bohužel k dispozici, jsou z výše zmíněné *Jedné sedminy*. Nazval jí tak sám Boudník, když ji v roce 1952 poslal Hrabalovi na zhodnocení.⁷²

Nevíme přesně, kdy Boudník začal zapisovat své myšlenky, ale první záznam z vydaných zápisků je ze dne 8. 8. 1951 z Libně⁷³, kde autor popisuje krizový stav své duše. Jako u většiny deníkových zápisů je text nevykonstruovaný popis náhodných myšlenek a momentálního rozpoložení.

„Umělec zpoždující se za dobou je podřadnější nežli špatná reprodukce. Nelituji hodin, v nichž jsem se modlil. Mám v mozku laboratoř. Jak komické jsou buňky, řadí-li se při experimentální modlitbě do obvyklých „poloh“, pod kontrolou plného kritického vědomí. A člověk je příšerně kritický útvar. Vidím předmět a v duchu jej současně vidím tisíckrát – milionkrát.“ (9.VIII. 1951 – Libeň)⁷⁴

V denících si často můžeme všimnout popisu fyzické bolesti, kterou Boudník často trpěl, což zmiňoval i Hrabal v *Něžném barbarovi*. Nejde tedy o fabulaci. Svě stavy prožívá na sto procent a často je překlenuje do filosofického pokračování mysli, využívá své bolesti k pronikání do oblasti vyššího vědomí:

⁷¹ HRABAL, Bohumil. *Něžný barbar*. Mladá fronta, 2008, s. 9

⁷² BOUDNÍK, Vladimír. *Z korespondence I. (1949-1956)*. Pražská imaginace, 1994, s. 68

⁷³ BOUDNÍK, Vladimír. *Jedna sedmina*, In: *Z literární pozůstalosti*. Pražská imaginace, 1993, s. 33

⁷⁴ Tamtéž, s. 33

„Dnes mi bylo příšerně. Měl jsem deprese, bolelo mne srdce a hlava, jako když si člověk napíná na spáncích kůži směrem od očí. Nyní, ve 22 hodin, mě bolí na temenu. Chvillemi jsem naprosto jasně vnímal zákon averse člověka vůči člověku, netečnost lidí a okamžiky, kdy stará generace vlivem příslušných hodnot v mozku hledí s posměchem na generaci mladou. Lidská společnost b u d e m u s e t odstranit myšlenkové stárnutí. Zatím se společnost vyvíjí v takových primitivních živočišných podmínkách, že to děsí. Lidé zapomínají, že jsou schopni akumulovat hodnoty. (Teorie nadenergie)“.
(12.VIII. 1951 – Libeň)⁷⁵

Mimo zaznamenávání stavů vnitřního rozpoložení a popisu procesů tvorby deníky obsahují i úplně obyčejné úryvky jako výlety s panem doktorem do Kerska, na jaké filmy chodil do biografu, trable s matkou a jiné „banality všedního dne“. Pro nás jsou však tyto údaje stejně důležité jako ty ostatní, jelikož nám umožňují proniknout hlouběji do hrabalovské legendy Boudníkovými očima. V jednom zápise například Boudník píše o Hrabalovi, jeho strýci Pepinovi a o tom, jak strýc skvěle vyprávěl, když s Hrabalem navštívili jeho rodinu v Nymburce.⁷⁶

Nejvíce samozřejmě Boudník píše o své tvorbě, častěji spíše negativně než pozitivně. Zde ale musíme brát v potaz, že vydané deníky jsou z doby, kdy se Boudník ještě ani prstem nedotkl úspěchu. Na aktivní grafiku přišel až později. Možná proto chtěl Boudník tak moc prorazit se svými deníkovými zápisky a povídkami, přestože byl vyučený grafik. Pravděpodobně stále hledal sám sebe na poli literatury, ovlivněn psaním Bohumila Hrabala a Egona Bondyho.

5. Povídky

Až v Libni se Boudník pouští do další fáze své literární tvorby a to do psaní krátkých, většinou autobiografických povídek, stylisticky podobných deníkovým zápisům.

Povídky můžeme rozdělit na převážně autobiografické texty, napsané v roce 1952: *Noc, Pamatuješ?*⁷⁷, *Milý příteli satane, Ulice, Samota, Maškarní ples, Miniatura* a *Omluva*, a na krátké experimentální texty z téhož roku: *Lod'* a *Kozorožec*. Texty jsou zajímavé svými tématy. Boudník se nebojí v novém médiu experimentovat a vznikají tak zajímavá díla. Například

⁷⁵ Tamtéž, s. 35

⁷⁶ Tamtéž, s. 35

⁷⁷ **Pozn.:** U této povídky má Boudník poznámku, že se jedná o úryvek z chystané knihy: „Šli jsme do míst bez metafor“, která pravděpodobně nikdy nevyšla. In: BOUDNÍK, Vladimír. *Pamatuješ? In: Z literární pozůstalosti*. Pražská imaginace, 1993, s. 11

v povídce *Milý příteli satane* se Boudník zpovídá se ze svého psychického stavu, hovoří o atmosféře v propagačním oddělení, hlouposti a podlézavosti svých kolegů:

„Tentokráte se k Tobě obracím o radu. Jsem v absolutním duševním srabu. Má-li být změna počasí (obzvláště před deštěm či padáním sněhu) – mám v hlavě místo myšlenek střepy. To však není to hlavní. Nekonečně více mně rozčiluje práce v zaměstnání. Uvykli si na mne hledět jako na idiota.... Již jsem opět zbaven víry sám v sebe, kterou jsem získal na brigádě v hutích.“⁷⁸ 10.II.1952 (noční zpověď)

Pro nás bude zajímavé, zkusíme-li porovnat Boudníkovy povídky s tvorbou Bohumila Hrabala a zjistit, jak je to se vzájemnou inspirací v literární tvorbě. V další kapitole se tedy pokusíme prozkoumat vliv nejenom Hrabalovy tvorby na tvorbu Boudníka, ale případně i vliv Boudníkovy tvorby na tvorbu Bohumila Hrabala. Susanne Rothová tvrdí, že Hrabal a Boudník se „bezpochyby navzájem inspirovali.“⁷⁹

6. Ulice a Noc

Nejstarší povídka s názvem *Ulice* se datuje už do roku 1950 a je tedy pravděpodobně první, kterou Boudník napsal. V reportážní povídce Boudník popisuje explosionistický výlet do ulic s Bohumilem Hrabalem. Zrovna tato povídka se objevuje i ve filmovém snímku *Něžný barbar*, natočeného podle stejnojmenné předlohy Petrem Kolihou.⁸⁰ V povídce figurují stejní přihlížející a tajný agent se stejně vyptává Vladimíra na to, co dělá, ale odpovídá za něj doktor. Na konci povídky všechno rozpustí policie stejně jako ve filmu, ale povídka pokračuje Boudníkovým a Hrabalovým odsunem Prahou ke „Flekům“ společně s mladým redaktorem, který je tam pozval. Text je doplněn o poznámku deníkového rázu, pravděpodobně ze stejného dne, kdy se odehrál i děj povídky:

„Když jsem 27.10.1950 ulehal v noci na koberec kryjící lože ze skleněné vaty a zhasnul jsem petrolejovou lampu, dostal jsem bezmála nervový záchvat doprovázený křečí pod záplavou dodatečných myšlenek a dlouho polemisoval s představami odpůrců o tom, co jsem tento večer nevyslovil.“⁸¹

⁷⁸ BOUDNÍK, Vladimír. *Milý příteli satane* In: *Z literární pozůstalosti*. Pražská imaginace, 1993, s. 14

⁷⁹ ROTHOVÁ, Susanne. *Hlučná samota a hořké štěstí Bohumila Hrabala*. Pražská imaginace, 1993, s. 109

⁸⁰ **Pozn.:** Zároveň mi přijde trochu nešťastné, že zrovna tato povídka ve svém filmovém zpracování „zapadla“ mezi ostatní příběhy, a posloužila spíše jako komická vsuvka. Přitom zrovna veřejné happeningy bylo to, co bylo pro Boudníka často důvodem obav a nespavosti, viz. níže.

⁸¹ BOUDNÍK, Vladimír. *Ulice*, In: *Z literární pozůstalosti*. Pražská imaginace, 1993, s. 21

Je zajímavé a jistě není náhodou, že zrovna tuto událost Hrabal zaznamenává ve své povídce *Exploze Gabriel* z roku 1952, tedy o dva roky později než Boudník. Je tedy až druhým zapisovatelem události. Oba autoři vypráví událost ze svého úhlu pohledu. Přestože oba popisují stejný den, vyprávění se v dílech občas rozchází, aby se v klíčových momentech zase sešlo. Hrabal příhodu oproti Boudníkovi, který pořizuje přímý, skoro deníkový záznam události, vypráví tak, aby povídka končila pro něj krásným momentem, který nelze zvrátit. Kromě toho Hrabal text originálně stylizuje použitím tří teček po dobu celého textu, proto povídka působí jako jedna dlouhá autorova myšlenka:

Boudník: „Na Karlově mostě, v blízkosti pamětní desky, připomínající svržení sv. Jana Křtitele, přehazují pomalovanou čtvrtku papíru do Vltavy. Redaktor zavzlykal: „Proč to vyhazujete? Je to škoda!“⁸²

Hrabal: „Když jsme kráčeli po Karlově mostě, Vladimír odepnul ten obraz a svrhnul jej do černých vod...Jen jsme se naklonili a cik cak se zabělal...Všimnul jsem si Vladimírových rukou a novinář téměř chtěl za obrazem skočit. Zamumlal: Proč to děláte?... Vladimír řekl: Co s ním?... A nad Prahou se klenul krásný večer...“⁸³

Hrabal dokonce radí Boudníkovi, aby užíval stejně jako on v povídkách tří teček: „Hrabal mě učil: tři tečky a basta fidli...“⁸⁴

V o dva roky starší povídce s názvem *Noc* popisuje Boudník na čtyřech stránkách jeden večer na Hrázi věčnosti. Tentokrát se pro změnu staví do role nezaujatého pozorovatele. V textu povídky Boudník zachycuje reálnou debatu⁸⁵, která se odehrála mezi ním, Bondym a Hrabalem. Povídka eskaluje hádkou Vladimíra s Bondym o spojení explosionismu s totálním realismem a končí improvizovanou rvačkou na dvoře. Zrovna tato povídka vyvolala údajně mezi Hrabalem a Boudníkem rozkol, jak píše grafik ve svém deníku:

„Napsal jsem 11 stránek rukopisu o včerejším večeru a noci – kdy jsme debatovali – a zaslal Dočekalovi. Jedna kopie je na záchodě roztrhaná doktorem Hrabalem k použití. Ještě že jsem udělal mimo originál kopie dvě.“ (10.X.1951)⁸⁶

⁸² BOUDNÍK, Vladimír. *Ulice*, In: *Z literární pozůstalosti*. Pražská imaginace, 1993, s. 20

⁸³ HRABAL, Bohumil. *Exploze Gabriel*, In: *Spisy I. (Lyrika)*. Mladá fronta, 2017, s. 481

⁸⁴ MERHAUT, Vladislav. *Zápisky o Vladimíru Boudníkovi*. Revolver revue, 1997, s. 274

⁸⁵ BOUDNÍK, Vladimír. *Jedna sedmina*, In: *Z literární pozůstalosti*. Pražská imaginace, 1993, s. 56

⁸⁶ Tamtéž, s. 39

Možná proto se tuto příhodu Hrabal snaží zpracovat ve své povídce *Made in Czechoslovakia*, kterou píše v roce 1952o rok později než Boudník. Zase přitom volí netradiční stylizaci a píše věty do číslovaného seznamu, který je rozdělený po pár větách:

Hrabal: 6/ „Doktor podává Bondymu jemný popsaný papír. – U nás si utíráme zadek básničkami. – A Bondy pomalu dopíjí láhev vodky.“⁸⁷

Zde je zajímavé, že stejně jako Boudník, Hrabal o sobě píše ve třetí osobě jako o „panu doktorovi“. Autostylizuje se do role, kterou mu vnuknul Boudník ve své povídce *Noc*, nebo jde jen o další spisovatelský experiment? Zde se možná hodí také porovnat Boudníkovu povídku *Lod'*, která sice nepojednává o propitém večeru, ale stylisticky je pro nás zajímavější, jelikož se stejně jako Hrabalova povídka *Made in Czechoslovakia* odehrává v několika bodech:

Boudník: 6. „Sražená krev vytryskla do prázdných očních důlků ptáka a vtělila je do podoby mořských příšer, s přeraženými ploutvemi a ostrými zuby.“⁸⁸

Z příkladu je dost pravděpodobné, že se jednalo o vzájemnou inspiraci ve stylistice textu, ale jelikož obě povídky pochází ze stejného roku, nemůžeme zjistit více. Kromě toho už v té době existovala Hrabalova první prozaická báseň o jejich soužití na Hrázi s názvem „*Amor a Psyché*“, kterou Boudník obdivuje, dokonce na základě textu mluví s Hrabalem o usmíření.⁸⁹ Povídky *Exploze Gabriel* a *Made in Czechoslovakia* jsou tedy možná dost dobře převzaté od Boudníka, jelikož povídky *Ulice* a *Noc* popisují stejnou příhodu, a vyšly dříve. Narativ je sice stejný, ale jinak si jde Hrabal cestou své vlastní poetiky a nepřebírá od Boudníka styl psaní.

7. Kladenská poezie

Bohumil Hrabal na začátku padesátých let pracoval na své pravděpodobně nejúspěšnější povídce z té doby *Majitelce hutí*, kterou podle Boudníkových zápisků dává číst jemu, Medkovi a Fišerovi.⁹⁰ Podle Rothové je *Majitelka hutí* Hrabalův první „totálně realistický text“.⁹¹ Kromě *Majitelky hutí* Hrabal napsal jeden básnický epos z prostředí Kladna, *Krásnou Poldi*. Rothová

⁸⁷ HRABAL, Bohumil. *Made in Czechoslovakia*, In: *Spisy I. (Lyrika)*. Mladá fronta, 2017, s. 482

⁸⁸ BOUDNÍK, Vladimír. *Lod'*, In: *Z literární pozůstalosti*. Pražská imaginace, 1993, s. 12

⁸⁹ BOUDNÍK, Vladimír. *Jedna sedmina*, In: *Z literární pozůstalosti*. Pražská imaginace, 1993 s. 40

⁹⁰ Tamtéž, s. 72

⁹¹ ROTHOVÁ, Susanne. *Hlučná samota a hořké štěstí Bohumila Hrabala*. Pražská imaginace, 1993, s. 40

zmiňuje dva aspekty, které jsou podle ní hlavními důvody pro přechod ze surrealistické a lyrické transpozice do lyricko-epické existenciální prózy. Za prvé zničení kultury a za druhé konfrontace všedního dne, obojí související s Hrabalovou prací v hutích a následně ve sběrně starého papíru.⁹² Dalším aspektem proměny Hrabalovy tvorby je samozřejmě úzký okruh přátel, který jeho i Boudníka navštěvoval v Libni. Zde můžeme zmínit například Koláře a jeho existenciální lyrickou prózu zapsanou do deníků, *Prométheova játra*, jejíž popsání světa je s *Majitelkou hutí* podle Rothové v podstatě totožný.⁹³ V roce 1952 Bohumil Hrabal stále pracuje na Kladně, dokud se mu nestane pracovní úraz, kvůli kterému bude muset z Kladna odejít. Vladimír Boudník je na konci roku 1952 již zase v propagačním oddělení Kovoslužby. Boudník v té době píše jeden vcelku originální text, který začíná zase jako reportáž a pokračuje jako deníkový zápis. Druhá část textu je zajímavá nejenom tím, že se jedná o volně veršovanou báseň, ale odehrává se také v prostředí kladenských hutí. Text je bez názvu, je pouze datovaný 12.II.1952, což stačí k tomu, abychom věděli, že Boudník u Hrabala již několik měsíců nebydlí. Jak jsme zmiňovali výše, Hrabalův text *Jarmilka* se k Boudníkovi dostal také. Možná proto se grafik také rozhodl inspirovat hutěmi a pustil se do dalšího literárního experimentu.

Úvod textu v próze se odehrává u kancelářského stolu, u kterého sedí Boudník v propagačním oddělení a přemýšlí nad kladenskými hutěmi. Do svého textu tedy vkládá svá dvě místa povolání, pražskou firmu, ze které utekl na půlroční brigádu do Kladna, a samotné kladenské hutě. Text je napsaný v době, kdy mu brigáda skončila a on se vracel zpět do kanceláře. Jelikož napsal tento text, očividně postrádá brigádu na hutích. Znění textu je uvedeno v celé podobě:

„V ocelárně v tuto chvíli zapálili novou pec. Dělníci stojí kolem nístěje a radují se upřímně jako děti. Jsou zapomenuty všechny předchozí svízele; představy lidí zaměstnává budoucnost.

A v onu chvíli dřepělo mých 75 kilogramů u kancelářského stolu a kilometry nervů byly využity k tomu, aby rozkázaly svalům nakreslit na papír několik centimetrů čar, které nebudou platit dřívě, nežli namočím poprvé pero do tuše, neboť v hlavě pana ředitele uzrál nový plán.“

„Básník přišel z polí do továrny a udělal:

Ze žhavé ocele ošatku višní

z konvektoru chrlič meteorů

z červené lampy hrst jeřabin

⁹² Tamtéž, s. 41,42

⁹³ Tamtéž, s 64

*z vysoké pece vulkán
z ingotů ve válcovnách rubínová těžítka
z drátovny svítící vodotrysk*

a nepochopil:

*že žhavá ocel vyzrávala v tisících předchozích
proměnách,
že konvektorem prochází vzduch, který před chvílí
v podobě větru roztáčel větrnou elektrárnu,
že červená lampa se zrcadlí v očích strojvedoucích,
že na vysoké peci je závislý chod motorů,
že ingoty jsou modelovány gigantickým tlakem
válců,
že v drátovně je realizována syntéza strojů
s lidskou obratností.“⁹⁴*

Zajímavé na této básni je to, že jednak se Boudník zabývá zase stejným tématem jako Bohumil Hrabal, ale také, že je to takový výkřik do tmy plný nepochopení. Boudník se staví do opozice vůči básnickovým metaforám, kterými sice popisuje místo, ale nechápe jejich podstatu. Jako by tím básník Boudníka chtěl urazit, jelikož básník není pravý dělník a nástrojař, ale jenom nějaká houba, která vsakuje všechny vjemy a přenáší je na papír bez žádného dalšího hmatového požitku. Je tímto neznámým básníkem Bohumil Hrabal? Přečtěme si následující ukázkou:

„Hrabal byl vlastně chudák. Byl moc ovlivněn surrealismem a poetismem a nemohl z toho vybědnout. Pořád se stýkal s těmi od lopaty, ale měl tu smůlu, že se dostal vždy vlastně do izolované party kopáčů, tunelářů či koho, a ti byli jakási privilegovaná skupina sami pro sebe, kdežto já byl vždy tam, kde se střetávaly různé názory a zájmy, kde jsem prolít všemi, jako když tady rozliješ půllitr piva, který zaplní všechny škvíry.“⁹⁵

Na koho Boudník v básni odkazoval, nebo co básní chtěl říct, zůstává dodnes záhadou. Vladimír Boudník se v šedesátých letech svěruje Merhautovi o svém talentu, pravděpodobně mluví o padesátých letech, jelikož potřeboval „chlapům něco dokazovat.“ Myslím, že když si představíme Egona Bondyho a Bohumila Hrabala, nebudeme daleko od pravdy:

⁹⁴ BOUDNÍK, Vladimír. *Jedna sedmina, In: Z literární pozůstalosti*. Pražská imaginace, 1993, s. 16

⁹⁵ MERHAUT, Vladislav. *Zápisky o Vladimíru Boudníkově*. Revolver revue, 1997, s. 21

„Spojení věty a vazby vět mezi sebou, výraz, kteří někteří spisovatelé hledají třeba 15 let, na to já jsem přišel během týdne. A to jen tak z blbosti, že jsem hledal výraz, formu vyjádřit něco, dokázat chlapům, že nejsem blbej.“⁹⁶

Nakonec kapitoly můžeme zmínit jednu poslední, docela zajímavou paralelu, kterou Roth objevila v kontextu Hrabalovy a Boudníkovy tvorby. Roth si všímá jakési podobnosti mezi Hrabalem a Boudníkem v užití materiálu. Píše, že Boudník nakládá se surovinami pro své grafiky podobně jako Hrabal nakládá s jazykem.⁹⁷ Hrabala i Boudníka podle Roth spojuje vědomí, že krása může být obsažena i v destrukci. Zde se setkává Hrabalův „totální realismus“ a Boudníkův explosionismus.⁹⁸ Hrabal ve své vzpomínkové próze *Vzpomínka na Libeň* dokonce přiznává, že až právě díky Vladimírovi, když se nastěhoval k němu na Hrázi, dokázal začít milovat všechny devastace a demolice, které podléhaly pokroku.⁹⁹ Můžeme se pouze domýšlet, jestli je destrukce zároveň metaforou pro „destrukci“ Hrabalova poetického období, které právě v padesátých letech začalo pomalu uvadat v zájmu totalitního realismu a tvorbou *Jarmilky*.

⁹⁶ MERHAUT, Vladislav. *Zápisky o Vladimíru Boudníkovi*. Revolver revue, 1997, s. 21

⁹⁷ ROTH, Suzanne. *Hlučná samota a hořké štěstí Bohumila Hrabala*. Pražská imaginace, 1993, s. 109

⁹⁸ Tamtéž, s. 109

⁹⁹ HRABAL, Bohumil. *Moje Libeň*, In: *Spisy 4 (Texty z časů normalizace)*. Mladá fronta, 2016, s. 456

4. Vladimír Boudník v textech Bohumila Hrabala

1. Něžný barbar a další texty

První vydání *Něžného barbara* vyšlo v Edici Petlice jako samizdat v roce 1974, tedy 6 let po smrti Vladimíra Boudníka. Není to ale první dílo, ve kterém Hrabal pracoval s postavou svého přítele. Poprvé Hrabal psal o Boudníkovi na začátku padesátých let, když se k němu přistěhoval. Básnická próza, *Amor a Psyché*, byla poprvé zveřejněna až v roce 1987 v samizdatovém svazku *Atomová mašina Perkeo*, přestože se datuje už do roku 1951.¹⁰⁰ Popisuje soužití Hrabala a Boudníka v jejich bytě na Hrázi. V roce 1964 vyšla Hrabalovi sbírka s názvem *Pábitelé*, která obsahuje povídku *Automat Svět*. Postava Karlíka je založena na předloze Vladimíra Boudníka. Téma rozhovoru Karlíka s výčepní je založeno na událostech z Boudníkova života poté, co mu utekla manželka Tekla.

O tři roky později vydal Hrabal v *Československém spisovateli* knihu *Morytáty a legendy*, ve kterých se Boudník objevuje i s Bondym v povídce *Legenda o Egonu Bondym a Vladimírkovi*. Tato povídka je koláží tří textů ze začátku padesátých let: *Exploze Gabriel*, *Made in Czechoslovakia* a *Blitzkrieg*,¹⁰¹ která před knižním vydáním vyšla dokonce v *Literárních novinách*.¹⁰² Boudník se k povídce ve své korespondenci vyjadřuje takto:

„Snad jsi četl od B. Hrabala „Morytáty a legendy“. Nevadí mi, že B. Hrabal v mém případě dělá časové přesmyčky, montuje mne do jiných osobností atp... Uceluje to básnickou formou; - ale může mne ranit mrtvice, když si tyto „básnické“ extravagance dovolují lékaři či lidé u soudu...“¹⁰³

V sedmdesátých letech vzpomíná Hrabal na svého přítele v autobiografické próze, *Domácí úkoly*, které vycházejí v roce 1970. Kniha obsahuje dvě kapitoly zmiňující Boudníka: *Poctu Vladimíru Boudníkovi* a *Vladimírovi přátelé*, ale bohužel kniha brzy putuje do stoupy.¹⁰⁴ Poslední vzpomínku na svého přítele nazývá Hrabal příznačně *Dandy v montérkách*. Povídka vychází v roce 1986 ve sbírce *Život bez smokingu* necelých dvacet let po Boudníkově smrti. Měsíc na to vydal Hrabal ještě jeden krátký text ve formě falešného interview s názvem *Imaginární rozhovor*.

¹⁰⁰ HRABAL, Bohumil. *Spisy 1. (Lyrika)*, Mladá fronta, 2017, s. 552

¹⁰¹ HRABAL, Bohumil. *Spisy 2. (Povídky)*. Mladá fronta, 2014, s. 462

¹⁰² Tamtéž, s. 462

¹⁰³ BOUDNÍK, Vladimír. *Z korespondence II. (1957-1968)*. *Pražská imaginace*, 1994, s. 87

¹⁰⁴ ROTH, Suzanne. *Hlučná samota a hořké štěstí Bohumila Hrabala*. *Pražská imaginace*, 1993, s. 174

2. Legenda o Egonu Bondym a Vladimírkovi

„Lze se domnívat, že na světě je minimálně tolik legend, kolik je lidí.“¹⁰⁵ Takto ukončuje doslov Bohumil Hrabal ke své knize *Morytáty a legendy* z roku 1968. Ve svazku vychází již zmíněná povídka *Legenda o Egonu Bondym a Vladimírkovi*, která se skládá ze tří povídek z padesátých let. Je to tedy pouze Hrabalem jemně upravená „proláž.“¹⁰⁶

Můžeme se nejprve pozastavit nad názvem první ze tří povídek, která se jmenuje *Exploze Gabriel*. Může jít totiž o jednu z dalších Hrabalových slovních koláží. Indicie k názvu povídky může být výbuch uhelného dolu Gabriela, který se stal v Karviné 12. dubna 1924.¹⁰⁷ Hrabal jakožto pracovník na Kladně si byl neštěstí pravděpodobně mohl být vědom, přestože se stalo dvacet let před tím, než sám začal pracovat jako hutník. Nebude náhoda, že exploze je v kořenu slova explosionalismus a postava s mužskou podobou jména Gabriela, Gabriel, může evokovat archanděla Gabriela, jednoho z nejdůležitějších světců. V povídce *Exploze Gabriel* Hrabal rozhodně z Boudníka nedělá člověka osvíceného jako například v *Něžném barbarovi*, ale možná právě tímto názvem chtěl už v padesátých letech Hrabal posunout Boudníka a jeho směr explosionalismus výše do nějaké metafyzické roviny, kde budou umělec i jeho umění mýtem či legendou.

3. Paranoicko-kritická metoda

Miloslava Slavičková ve své knize *Hrabalovy literární koláže* hovoří o zajímavém přístupu Hrabala jak k jeho rané próze, tak k postavě Vladimíra v povídce *Legenda o Egonu Bondym a Vladimírkovi*. Hrabal zmíněný přístup v textu *Imaginární rozhovor* nazývá „paranoicko-kritickou metodou“, kterou se údajně inspiroval především u Salvatora Dalího a dalších surrealistů.¹⁰⁸ Paranoicko-kritická metoda patří podle Hrabala k uměleckým postupům, které mohou aplikovat v tvorbě i neumělci, stačí jen zapojit fantazii a ve skvrnách a prasklinách nacházet různé tvary a objekty.¹⁰⁹ Slavičková tvrdí, že Hrabal tento přístup používá například ve svém básnickém eposu *Krásná Poldi*.¹¹⁰ Důležité je, že podle autorky Hrabal nekončí s paranoicko-kritickou metodou při tvorbě citátové koláže v *Krásné Poldi*, ale že metodu

¹⁰⁵ HRABAL, Bohumil. *Morytáty a legendy*, In: Spisy 2. (Povídky). Mladá fronta, 2014, s. 395

¹⁰⁶ Pozn. Miloslava Slavičková nazývá prolážením ty Hrabalovy povídky, které se liší od literární montáže a koláže tím, že: „oba konfrontované texty jsou souvislým vyprávěním, byť probíhají ve dvou na sobě nezávislých proudech“. In: SLAVÍČKOVÁ, Miloslava. *Hrabalovy literární koláže*. Akropolis, 2004, s. 53

¹⁰⁷ *Zdař bůh*. [online; cit. 2023-06-06]. Dostupné z: <https://www.zdarbuh.cz/>

¹⁰⁸ HRABAL, Bohumil. *Imaginární rozhovor*, In: Spisy 4 (Texty z časů normalizace). Mladá fronta, 2016, s. 445

¹⁰⁹ Pozn. Metoda nápadně připomíná Boudníkův umělecký směr explosionalismus...

¹¹⁰ SLAVÍČKOVÁ, Miloslava. *Hrabalovy literární koláže*. Akropolis, 2004, s. 64

najdeme například i při líčení postavy Vladimíra ve zmíněné povídce *Legenda o Egonu Bondym a Vladimírkovi*.¹¹¹ Hrabalovo líčení touto metodou umožňuje postavě Vladimíra, aby jejím prostřednictvím propagoval explosionismus. Můžeme to tedy chápat tak, že se z Vladimíra stává aktivní postava, která se podílí na líčení příběhu svými očima, a které dává Hrabal prostor ve vlastním textu. Postava Boudníka se díky Hrabalovi ve své legendě přesouvá do pozice „tvůrce“ explosionalistického narativu, tím pádem se i Hrabal prostřednictvím postavy Vladimíra stává sám explosionalistou, probíhá oboustranná komunikace. Slavičková dodává, že Hrabal se řídí paranoicko-kritickou metodou i v knize *Něžný barbar*.¹¹²

4. Něžný barbar

Nyní se konečně můžeme zabývat legendou jako takovou v rámci Hrabalovy stylizace Boudníka v *Něžném barbarovi*. Legenda v doslovném významu znamená „to, co má být čteno“ (rozumí se v průběhu kázání).¹¹³ K tomu se hodí zmínit, proč se rozhodl Bohumil Hrabal zařadit v roce 1973 knihu *Něžný barbar* do svazku „pedagogické texty“. Jak dobře vysvětluje Vladimír Novotný, není to náhoda. Hrabal chce svým „vzpomínkovým vyličením světa Vladimíra Boudníka ‚vyučovat‘ lásce k svobodě v umění, ‚učit‘ úctě k svobodnému životu.“¹¹⁴ Odkaz postavy Vladimíra, tedy stejně jako odkaz legendárního světce, má čtenáře textu vést k dobrému životu a má je inspirovat na jejich cestě. Hrabal v *Něžném barbarovi* využívá jakési analogické stylizace, aby prostřednictvím Boudníka kázal grafikův pábitelský život. Můžeme si všimnout, že hned v první kapitole Hrabal začíná „kázáním“ o svém příteli, které může vyznívat jak jako smuteční řeč, tak jako kostelní kázání o svatém Vladimírovi:

*„Vladimír, mistr hmatové imaginace, vždycky umírající, na zhebnutí, vždy jen proto, aby byl schopen vstát z mrtvých, zmladit se, vždycky nabrat sílu prorazit hlavou zed', dostat se na druhou stranu a pak po pupeční šňůře nazpátek k počátku všech věcí, nazpátek do prvního týdne stvoření světa. Tak současně dovedl být starý jako svět sám a současně mladistvý jako jitřní úsvit, jak listí právě zrozené. Svoji pořád se obnovující, zmlazující existenci dovedl Vladimír dávat všanc, dovedl ji rozviklat a postavit do zkoušky ohněm.“*¹¹⁵

¹¹¹ Tamtéž, s. 64

¹¹² Tamtéž, s. 64

¹¹³ PAVERA, Libor, VŠETIČKA František. *Lexikon literárních pojmů*. Nakladatelství Olomouc, 2002, s. 199

¹¹⁴ NOVOTNÝ, Vladimír. *Bohumil Hrabal něžný a vážný*, 1991 In: BOHUMIL, Hrabal. *Spisy 3. (Novely)*.

Mladá fronta, 2015, s. 459

¹¹⁵ HRABAL, Bohumil. *Něžný barbar*. Mladá fronta, 2008, s. 17

Dále v textu Hrabal popisuje Boudníkovy nadlidské skutky:

„Z odstředěného mléka vyráběl smetanu, z uhelného mouru brilianty, z vrabce ptáka Fénixe, z chromého udělal závodníka, vždycky, když něčeho bylo málo, tam vrhal svůj talent, aby dokázal, že omnia ubique a v minimu je maximum, že každý bod na světě je středem rajské zahrady, zatímco visuté zahrady se zvolna mění v rozvaliny a prach a v tom prachu všechna krása odolává, v té špetce hlíny všechno začíná znovu...“¹¹⁶

Takhle se nám Vladimír Boudník jeví jako světec, který z mléka vyrábí smetanu, a z každodenní reality tvoří krásný sen. V textu *Něžného Barbara* je Vladimír skutečně jakýmsi prorokem, Ježíšem, kterého Hrabal i Bondy následují po libeňské periferii, a udivují se každému jeho činu. Například když Vladimír popisuje příhodu z brigády a Bondy se zase hrouť:

„Když se Egon dozvěděl o tom žárlivém beranovi a žízňivé krávě, hned na ulici něžně hlavičkou ducal do zdi a oběma pěstičkama tloukl do omítky a volal: Kurva fix! To je ouplnej svatej František! Ten Vladimír je pořád ve stavu milosti a ta milost s ním koketovat nepřestane a nepřestane!“¹¹⁷

Hrabal se sice vyžívá v legendarizaci Boudníka, ale zároveň neváhá nastavovat Boudníkovi zrcadlo. Stejně jako geniální je postava Vladimíra i přízemní, pokrytecká, hysterická a zkažená. Hned třetí odstavec, který píše Hrabal o Boudníkovi, by v kostele neobstál:

„Všechny nectnosti šly přes Vladimíra: skřetovství, herectví, patologická podrážděnost, alergie, hraní si na prošťáčka a imbecila, dogmaticčnost, romantická melancholie a snivost, odpor ke kravatám, záliba v nápisech a standartách, rád dělal vlajkonoše, nesnášenlivost, pohrdání intelektuály, pokora a velikášství, záliba v obscenitě, pavlačové drby, hysterie, vztahovačnost, narcismus, sentimentalita, podezíravost...“¹¹⁸

5. Vladimír Boudník v kostýmu harlekýna

Na základě četby zmíněných textů jsme se rozhodli zaznamenat několik typů stylizace postavy, do kterých Hrabal „obléká“ postavu Vladimíra Boudníka, stejně jako postavu

¹¹⁶ Tamtéž, s. 29

¹¹⁷ Tamtéž, s. 72

¹¹⁸ Tamtéž, s. 18

harlekýna.¹¹⁹ Můžeme se tak pokusit vysvětlit, proč nezůstal Hrabal pouze u postavy Boudníka, světce, a proč, jak jsme zmínili, mu neváhá v *Něžném barbarovi* nastavovat zrcadlo.

Boudník je zároveň umělec, dělník, pábítel, světec, mýtus a tak dále. Všechny „převleky“ Hrabal náhodně využívá a kombinuje v jakési „boudníkovské koláži“ ve všech svých dílech. Občas převládá v Boudníkovi umělec, když obkresluje stěnu, jindy pábítel, když se kouluje s dětmi, jindy prostě stačí, že je člověkem, ale přesto chápe podstatu bytí, která ostatním postavám (především tedy Bondymu) uniká. Už i samotné názvy děl, *Něžný barbar* a *Dandy v montérkách*, jsou koláží, Hrabal záměrně schovává v názvu dvě části osobnosti Vladimíra Boudníka. Zachycuje ho jako člověka plného protikladů, jako světem nadšené dítě a zároveň geniálního umělce. Na těchto protikladech stojí celá premisa knihy. Proto musí Hrabal „nastavovat zrcadlo“, jinak by porušil samotnou podstavu živého, skutečného Vladimíra. Kdyby byla postava Boudníka jenom geniálním umělcem, nemohl by být obyčejným dělníkem a naopak. Jeho osobnost by ztratila to hlavní, co tvořilo skutečného, živého Boudníka.

V *Imaginárním rozhovoru* Hrabal přirovnává amerického abstraktního malíře Jacksona Pollocka ke svému příteli, nejenom povahově, ale i ve stejném přístupu k umění. Pollocka nazývá „aktivním malířem“, zatímco Boudníka „aktivním grafikem“.¹²⁰ Podle Hrabala je americký malíř ztělesněním přírody, zatímco český grafik je ztělesněním továrny, jelikož oba tvoří spontánně bez estetických pravidel a tvoří si každý vlastní, novu estetiku, kterou bude muset lidstvo pochopit.¹²¹ Právě tento motiv vytvářet si vlastní hranice a jít hlavou proti zdi, doslova sálá z každého textu, který Hrabal o Boudníkovi napsal, ať už se jedná o padesátá, šedesátá nebo osmdesátá léta. Hrabal „zakonzervoval“ svého přítele do textů tak, jak ho zažil a jak si ho dobře pamatoval, aby ho mohl stejně tak zprostředkovat každému čtenáři. Jak jsme zmiňovali výše, využívá k tomu kromě paranoicko-kritické metody také různé převleky, aby mohl zaznamenat velikost a různorodost Boudníkovy osobnosti v plné síle. S trochou nadsázky bychom snad mohli říci, že Hrabal „obleče“ Boudníka do kostýmu harlekýna a nechá ho, ať se v něm vyjadřuje podlé své vlastní logiky. Aby Hrabal dokázal psát „Boudníkovými očima“, musel svého přítele velice dobře znát. Víme, že Hrabal je skvělý posluchač a má výbornou paměť nejenom na lidi, ale i na celé věty (viz. promluvy strýce Pepina). Možná proto jsou knihy o Vladimíru Boudníkovi plné krásných vět a obrazů, protože Hrabal všechny obrazy zažíval

¹¹⁹ Pozn.: Motiv Boudníka = harlekýna, jsem si vypůjčila od Sylvie Germain, která píše: „Hrabal do Boudníka všívá pelmel burleskních anekdot, vzpomínek, obrazů a myšlenek, proto se Boudník podobá člověku v kostýmu harlekýna“. In: GERMAIN, Sylvie. *Dandy v montérkách*, 1989. In: BOHUMIL, Hrabal. *Spisy 3. (Novely)*. Mladá fronta, 2015, s. 458

¹²⁰ HRABAL, Bohumil. *Imaginární rozhovor*, In: *Spisy 4 (Texty z časů normalizace)*. Mladá fronta, 2016, s. 446

¹²¹ Tamtéž, s. 446, 447

spolu s ním, a dokázal je i po dvaceti letech zachytit na papír. Můžeme si domýšlet, že právě v tom tkví, možná opomíjená, genialita *Něžného barbara* nebo *Dandyho v montérkách*. Čtenáře i filmové diváky tak vykonstruovaný, zároveň ale stoprocentně skutečný obraz Vladimíra Boudníka fascinuje tím, jak *živě* a *skutečně* působí.

6. Závěr

Na začátku bakalářské práce jsme si stanovili tři základní premisy, které jsme se rozhodli blíže prozkoumat: vztah Vladimíra Boudníka a Bohumila Hrabala v padesátých letech, Boudníkovu literární tvorbu a nakonec postavu „něžného barbara“ v díle Bohumila Hrabala.

V první části jsme se seznámili s Vladimírem Boudníkem a následovně i s Bohumilem Hrabalem prostřednictvím kolážovité kombinace jejich tvorby. Porovnání Boudníkových deníků a Hrabalových textů nám zčásti pomohlo odhalit nakolik Bohumil Hrabal fabuloval a nakolik se knižní události zakládaly na pravdě. Zároveň jsme letmo nahlédli do pražské undergroundové scény a pod povrch Edice Půlnoc. Následně jsme se pokusili zařadit Boudníka a Hrabala do obou zmíněných. K rozklíčování některých událostí nám pomohla třetí strana, ať už šlo o básníka Egona Bondyho nebo Vladislava Merhauta, kteří oba přispěli svými paměťmi.

V druhé části jsme se pokusili stručně popsat Boudníkovu literární tvorbu a zaměřili se na některé povídky z padesátých let. Povídky jsme porovnali s texty Bohumila Hrabala a zjistili, že Vladimír Boudník se při tvorbě inspiroval reálnými událostmi nebo rovnou čerpal ze svého deníku. Bohumil Hrabal se pravděpodobně inspiroval Boudníkovou tvorbou, jelikož se téma Boudníkovy povídky objevuje i v Hrabalově povídce, ale až o rok později. Můžeme se také domýšlet, jestli Hrabala ovlivnila i upřímnost a reportážní charakter Boudníkových povídek a jestli ho ovlivnila natolik, že se časem pustil i do „totálně realistických“ textů jako je *Jarmilka*. Kromě toho Hrabal v padesátých letech pokládá základ své legendy *Něžného barbara*, když píše tři povídky: *Exploze Gabriel*, *Made in Czechoslovakia* a *Blitzkrieg*. Nakonec jsme se dotkli i motivu kladenských hutí, který je typický především pro tvorbu Bohumila Hrabala, ale viděli jsme, že inspiroval i Boudníka.

V poslední části jsme se vydali již přímo k tvorbě Bohumila Hrabala. Živého Boudníka jsme opustili a nahradili jej literární postavou. Na textech *Exploze Gabriel*, *Legenda o Egonu Bondym a Vladimírkovi* a *Něžný barbar* jsme představili různé Hrabalovy přístupy ve stylizaci Boudníka. Také jsme se pokusili o představení paranoicko-kritické metody v Hrabalově díle a zároveň navrhli vnímat postavu Boudníka jako harlekýna. Nakonec jsme se pokusili vysvětlit, jak Hrabal nechává promlouvat postavu Vladimíra a jak Vladimír přebírá Hrabalův narativ a nahrazuje ho explosionalistickým vnímáním světa, ve kterém se text odehrává. Uvědomili jsme si, proč máme tolik v paměti spíše „fiktivního Boudníka“. Je to dané genialitou Hrabalovy paměti a jeho schopnosti vyprávět události, které sám zažil. Co je ale možná nejdůležitější, Hrabal svým dílem umožňuje Boudníkovu stále dokola „ožít“ nejenom jako slavnému umělci, ale především jako krásnému člověku.

7. Seznam použité literatury

PRIMÁRNÍ LITERATURA:

1. BOHUMIL, Hrabal. *Exploze Gabriel, Made in Czechoslovakia In: Spisy 1. (Lyrika)*, 1.vyd., Praha: Mladá fronta, 2017, 610 s., ISBN 978-80-204-3280-3
2. BOUDNÍK, Vladimír. *Dopisy Vladimíra Boudníka Mikuláši Medkovi*. 1.vyd., Praha: Ztichlá klika, 2012, 83 s. ISBN 978-80-904641-3-1
3. BOUDNÍK, Vladimír. *Lod', Ulice, Jedna sedmina, In: Z literární pozůstalosti*. 1.vyd., Praha: Pražská imaginace, 1993, 102 s., ISBN 80-7110-118-4
4. BOUDNÍK, Vladimír. *Z korespondence I. (1949-1956)*. 1.vyd., Praha: Pražská imaginace, 1994, 122 s., ISBN 80-7110-140-0
5. BOUDNÍK, Vladimír. *Z korespondence II. (1957-1968)*. 1.vyd., Praha: Pražská imaginace, 1994, s. 108, ISBN 80-7110-141-9
6. HRABAL, Bohumil. *Domácí úkoly*. Mladá fronta, 1970
7. HRABAL, Bohumil. *Imaginární rozhovor, In: Spisy 4 (Texty z časů normalizace)*. 1.vyd., Praha: Mladá fronta, 2016, 536 s., ISBN 978-80-204-3507-1
8. HRABAL, Bohumil. *Morytáty a legendy, In: Spisy 2. (Povídky)*. 1. vyd., Praha: Mladá fronta, 2014, s. 476, ISBN
9. HRABAL, Bohumil. *Něžný barbar*. 2. vyd., Praha: Mladá fronta, 2008, s. 120, ISBN 978-80-204-1928-6
10. HRABAL, Bohumil. *Spisy 1. (Lyrika)*, 1. vyd., Praha: Mladá fronta, 2017, s. 610, ISBN 978-80-204-3280-3
11. HRABAL, Bohumil. *Život bez smokingu*. 1. vyd., Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 272, ISBN 22-055-86

SEKUNDÁRNÍ LITERATURA:

1. BONDY, Egon. *Prvních deset let*. 1. vyd., Praha: Mat' a, 2002, 140 s., ISBN 80-7287-062-9
2. GERMAIN, Sylvie. *Dandy v montérkách, Bohumil Hrabal něžný a vážný*. 1989. In: BOHUMIL, Hrabal. *Spisy 3. (Novely)*, 1.vyd., Praha: Mladá fronta, 2015, s. 492, ISBN 978-80-204-3336-7
3. KOTYK, Petr. *Hlučná samota*. 1. vyd., Praha: Mladá fronta, 2014, s. 220, ISBN 978-80-204-3279-7

4. MACHOVEC, Michal. *Pohledy zevnitř (Česká undergroundová kultura v dokumentech a interpretacích.)* 1. vyd., Praha: Pistorius & Olšanská, 2008, s. 173, ISBN 978-80-87053-22-5
5. MERHAUT, Vladislav. *Zápisky o Vladimíru Boudníkovi.* 1. vyd., Praha: Revolver revue, 1997, s. 397, ISBN 80-85239-32-9
6. PAVERA, Libor, VŠETIČKA František. *Lexikon literárních pojmů.* 1. vyd., Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002, s. 424, ISBN 80-7182-124-1
7. ROTH, Suzanne. *Hlučná samota a hořké štěstí Bohumila Hrabala.* 1. vyd., Praha: Pražská imaginace, 1993, s. 188, 80-7110-094-3
8. SLAVÍČKOVÁ, Miloslava. *Hrabalovy literární koláže.* 1. vyd., Praha: Akropolis, 2004, s. 320, ISBN 80-7304-051-4

PERIODIKUM:

1. *Revolver Revue* č. 26. Sdružení na podporu vydávání časopisů, 1994

ONLINE ZDROJE:

1. Autor neuveden. *Zdař bůh.* [online; cit. 2023-06-06]. Dostupné z: <https://www.zdarbuh.cz//>
2. MACHOVEC, Martin. 2010, *Slovník české literatury.* [online; cit. 2023-15-05]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz//>

8. Obrázková příloha

Příloha č. 1

BOUDNÍK, Vladimír. *Národům č. 1, X. 1947*. Archiv Moravské galerie Brno